

## Eessõna

Kuulmispuudega inimestega tegelevate organisatsioonide koostöös on valminud Kuulmisrehabilitatsiooni programm aastateks 2008–2011.

Tegemist on juba kolmanda analoogse alusdokumendiga, eelmised valmisid aastatel 1998 ja 2005. Kahjuks ei leidnud varasemate programmide versioonid oodatud vastukaja, kuid nende ajalooline väärtus seisneb probleemide põhjalikus kirjelduses aastate lõikes.

Ehkki kümnekonna aastaga on Eesti puudega inimeste elus toimunud positiivseid arenguid, on kuulmispuudega laste ja täiskasvanute võrdväärseks kaasamiseks ühiskonnaellu veel paljudi ära teha.

Võrreldes eelmiste programmidega on mõndagi paremuse poole muutunud: näiteks viipekeele tõlketeenuse osas on rõõmustav viipekeele kui iseseisva keele tunnustamine 2007. aasta 1. märtsil jõustunud Keeleseaduses, samuti Tartu Ülikoolis käivitunud tõlkide koolitamise õppekava, mis peaks lähiaastatel leevendama tõlkide põuda. Kuid endiselt on viipekeelt teaduslikult vähe uuritud ning puuduvad kaasaegsed viipekeele sõnastikud, samuti puudub viipekeele kui esimese keele õpetamise riiklik ainekava.

Hariduse osas tuleb positiivseks pidada erinevate haridusvõimaluste olemasolu: lapsed saavad vastavalt oma võimetele õppida nii eri- kui tavakoolis, kuid erikoolid on vaid Tartus ja Tallinnas. Kakskeelset (eesti keel ja eesti viipekeel) gümnaasiumiharidust on võimalik omandada ainult Tallinna Heleni Koolis, samas on tegemist lõimumisprotsessiga, kuna Heleni Kooli sotsiaaltöökallakuga gümnaasiumiosas õpivad ka kuuljad gümnaasistid.

Suureks puuduseks tuleb pidada riikliku kuulmispuudega laste andmebaasi puudumist. See asjaolu takistab muuhulgas koolide töö planeerimist ning võib esineda juhuseid, kus laps ei jõua õigeaegselt sobivasse lasteaeda/kooli. Endiselt on venekeelset eriopetust võimalik saada vaid Narva Paju Gümnaasiumi eriklassis, suur osa lapsi õpib venekeelsetes tavakoolides või eestikeelsetes erikoolides.

Erikoolide pearaha ei sisalda erivajadusest tingitud lisakulutusi, mistõttu on koolid pidevalt alarahastatud. Endiselt ei ole tavakoolis õppivate kuulmis-puudega laste pearaha võrdsustatud erikoolis õppivate kuulmispuudega laste pearahaga.

Rehabilitatsiooniteenuste osas teeb muret, et kõikide abivajajate vajadusi ei suuda praegune kompensatsioonisüsteem rahuldada. Ainuüksi SA TÜK kõrvakliiniku kuulmise ja kõnestamise osakonnas oli 2007 aasta lõpuks kuulmisabivahendi järjekorras 773 inimest, mis tähendab, et riik ei suuda tagada sotsiaalhoolekande seadusest tulenevaid kohustusi. Rehabilitatsiooni-teenuste kättesaadavus on maakonniti ja omavalitsuseti väga erinev.

Tänu toetavate teenuste (viipekeele tõlketeenus ja nõustamisteenus) arengule on tunduvalt paranenud kurtide hariduse ja kutseõppe võimalused ja kurtide toimetulek avatud tööjoturul. Samas puudub usaldusväärne statistika kurtide tööhõive kohta. Ametlikult töötuks registreerujaid on vähe seetõttu, et kurtidele ei maksta töötü abiraha (kuna nad saavad juba pensioni ja sotsiaaltoetusi). Ametlikult töötuks registreerunud on aga võimalik saada tasuta ametikoolitust riigi kulul.

Eakamate kurtide probleemiks on, et puuetega ja pensioniealised kurdid on laiali erinevates hooldekodudes, kus personalil puudub viipekeele oskus ja kurtidel suur suhtlemispuudus.

Ühenduste koostöökoda alustas taas tööd 10. detsembril 2007, korrastades andmeid kuulmispuuetega inimeste olukorrast ning kaardistades probleemistikku. Praeguseks on kuulmispuudega inimeste situatsioon ja probleemid valdkonniti süstematiseeritud ning alljärgnevas dokumendis kokku-

võtlikult kajastatud. Programmis on toodud ühendustepoolsed ettepanekud tõstatatud küsimuste lahendamiseks ning pakutakse välja ametkonnad, kellega programmi rakendumise nimel loodame teha konstruktiivset koostööd.

Palume teil leida aega programmi läbivaatamiseks ja aruteluks.

Meie ühiseks eesmärgiks on luua kuulmispuudega inimestele ühiskonnas võrdsed võimalused ning parandada nende elukvaliteeti.

Kuulmisrehabilitatsiooni programmi väljatöötamisel osalesid järgmised ühendused ja asutused:

Eesti Kurtide Liit (EKL)

Eesti Kuulmispuuetega Laste Vanemate Liit (EKLVL)

Eesti Implantaadilaste Selts (ILS)

Eesti Vaegkuuljate Ühing (EVÜ)

Eesti Pimekurtide Tugiliit (EPKTL)

Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing (EVKTÜ)

Tallinna Heleni Kool

Tartu Hiie Kool

SA TÜK Kõrvakliiniku kuulmise ja kõnestamise osakond

Haridus- ja Teadusministeerium

Tulemusrikast koostööd soovides Eesti kuulmispuudega inimeste ühenduste koostöökoja nimel

Toomas Sepp

Koostöökoja eesistuja

EKLVL president

Tallinnas, 25. juunil 2008

# EESTI KUULMISREHABILITATSIOONI PROGRAMM 2008–2011

## I HARIDUS

| Olukorra kirjeldus  | Probleemid  | Ettepanekud  | Lahendajad  |
|---|---|--|---|
| <p><b>1. Statistika ja vajaduse väljaselgitamine</b></p> <p>1. Õppeasutustel (ka sotsiaalametnikel, nõus-<br/>tamiskomisjonidel, jt) puuduvad täpsed ja<br/>konkreetsed andmed erioptust vajavate kuul-<br/>mispuudega laste kohta vabariigis – seetõttu on<br/>oht, et mõningad lapsed võivad haridussüste-<br/>mist välja jääda.</p> <p>Koolidel on raske ilma potentsiaalsete õppurite<br/>arvu ette teadmata planeerida oma tegevust.</p> | <p>1. Puudub riiklik kuulmispuudega<br/>laste andmebaas.</p> <p>2. Haridusasutused ei saa ei arengu-<br/>kavas ega õppeaasta lõikes laste arvu<br/>ette planeerida (koolis, klassis, rüh-<br/>mas), kuna laste liikumine on kaooti-<br/>line ja ette ennustamatu.</p> | <p>a) Seadusandlikult fikseerida andmete pidamise kord,<br/>andmed koondada meditsiinasutuste juures tegut-<br/>sevatesse kuulmiskeskustesse, kust tehakse andmed<br/>kättesaadavaks kuulmispuudega lastega tegelevatele<br/>haridusasutustele ja suunatakse pered kohe erikoolide<br/>juurde.</p> <p>a) Tagada lastele varase erioptuse kättesaadavus nõus-<br/>tamiskomisjonide poolt (koostöös kuulmiskeskustega)<br/>õigeaegse suunamise kaudu.</p> <p>b) Tagada kõigile lastevanematele info kättesaadavus<br/>kahe kooli erinevustest, õpetusviisidest ja põhiees-<br/>märkidest, et lapsevanem suudaks oma lapse jaoks<br/>õigeaegselt õige otsuse langetada ning et iga laps saaks<br/>hariduse omandada temale sobivamal viisil.</p> <p>c) infrastruktuur ja nõustamine (sh tavakoolilapsed)<br/>koondada kahte kuulmispuudega laste erikooli (Tallin-<br/>na Heleni Kool ja Tartu Hiie Kool)</p> | <p>SM, Statistika-<br/>amet,<br/>Kuulmiskeskused,<br/>EKLV,<br/>IILS,<br/>Erikoolid</p> |

|   |  |  |  |                                       |
|---|--|--|--|---------------------------------------|
| <b>2. Alusharidus</b>   |  |  |  | HTM,<br>Erikoolid,<br>Kuulmiskeskused |
| 2. Kõik kuulmispuudega lapsed ei saa õigeaegselt sobivat alusharidust. Meditsiinist haridusse ja sotsiaal-süsteemi üleminek on juhuslik.  | 1. Puudub kontroll ja ülevaade, kas laps on alates diagnoosimisest kaasa-õppinud eriopetusse, nõustamisse jne.   | a) Tagada kõigile kuulmispuudega lastele varane eriopeetus (hiljemalt 3aastaselt).<br>b) Luua Tartu Hiie Kooli juurde tingimused 3-7aastaste laste õpetamiseks-kasvatamiseks.  |  |                                       |
| 3. Kooliks ettevalmistust annavad kaks erikooli: Tallinna Heleni Kool 2-7aastastele; Tartu Hiie Kool 5-7aastastele.   | 2. Koolieelse ettevalmistuse korraldamine kuulmispuudega lastele on ebapiisav.<br>Koolieelse erihariduse eest peab maksma kohalik omavalitsus, mis tihti loobub sellest maksejõuetuse tõttu. | a) Kehtestada kuulmispuudega lastele koolikohustuse alampiiriks 6. eluaasta, s.o kohustus läbida enne kooli astumist ettevalmistusklass 1-2 aastat (vastava kooli juures).<br>b) Koostada ja rakendada koolivalmiduse osas ühtlustatud nõuded kuulmispuudega lapsi õpetatavates koolides vastavalt alushariduse õppekavale ja puude-spetsiifikale.   |  |                                       |
| <b>3. Erikoolid</b>   |  |  |  | HTM,<br>Erikoolid                     |
| 4. Kahe kooli vahel on erinevus põhikooli õppeaja osas – Tallinna Heleni Koolis õppeaeg 10 aastat, Tartu Hiie Koolis õppeaeg 11 aastat. Tallinna Heleni koolis avatakse 2008/2009 õppeaastal oraalse õpetusmetoodikaga klass. Tallinna Heleni Kool on ainuke koos Eestis, kus kurdid õpilased saavad omandada kakskeelse gümnaasiumihariduse. | 1. Raske on kuulmispuudega laste kooliastme keskel ühest koolist teisele viies leida talle sobiv klass.  | a) Kehtestada mõlemas koolis ühesugune 11aastane õppeaeg põhihariduse omandamiseks.<br>b) Ühtlustada kahe kooli õppekavad vähemalt kooliastmeti, soovitatavalt aasta-aastalt.  |  |                                       |
| 5. Õpiraskustega kuulmispuudega lastele on raske leida sobivat õppekava – riiklik õppekava ei ole jõukohane, lihtsustatud õppekava määramiseks peaks olema lisaks vaimupuue, aga õpilasel ei pruugi vaimupuuet olla. Individuaalse õppekava järgi on klassis raske õpetada, kuna on liitklassid ja väga erinev õpilaste tase.                 | 2. Õpilased õpivad üle jõu käivate õppekavade järgi, saamata eduelamust.<br>Psühhiaatrid ei oska määrata kuulmispuudega laste vaimset taset.   | a) Nõustamiskomisjonidel lubada määrata kuulmispuudega õppuritele sobiv õppekava ilma psühhiaatri vaimupuude diagnoosita, kui lapsel on muud edasijõudmist takistavad põhjused.<br>b) Sõltumata õpetusviisist ja kuulmislanguse astmest (kurdid, kuulmislangusega, SI-lapsed) tagada mõlemas koolis sobiva õppekava rakendamine vastavalt õpilaste vajadusele: kas alushariduse, põhikooli riiklik, lihtsustatud või toimetuleku õppekava. |  |                                       |

|   |   |  |                                |
|---|---|--|--------------------------------|
| <p>6. Eestis on võimalik venekeelset erioõpetust saada vaid Narva Paju Kooli eriklassis. Suur osa lapsi õpivad venekeelsetes tavakoolides või eestikeelsetes erikoolides.</p> | <p>3. Kõik venekeelsete perede lapsed pole võimelised õppima tavakoolis, erikoolis eesti keeles õppides puudub lapsel ja perel ühine suhtluskeel. Venekeelsete kuulumispuudega laste probleemidest puudub usaldusväärne ülevaade.</p>   | <p>a) Venekeelsetes tavakoolides õppivatele lastele tagada vajadusel abiõpetaja, surdologopeediline abi, klassiõpetajate nõustamine.</p> <p>b) Aktiivsemalt kaasata venekeelsete laste peresid lastevanemate organisatsioonidesse.</p>   | <p>HTM,<br/>EKLVL,<br/>ILS</p> |
| <p>7. Erikoollide peaaraha ei sisalda erivajadusest tingitud lisakulutusi, pidev alarahastamine.</p>  | <p>4. Erikoollidele ei sobi pearahastusega mil põhinev finantseerimine, kuna lapsi on vähem kui klassitaituvuse norm ette näeb, samas on erivajadusest tingituna hulk lisakulutusi (individuaalne logopeeditund, parandusõpe, viipekeele õpingutõlk, sotsiaalpedagoog, psühholoog jne).</p> | <p>a) tugiteenuste vajaduseks kinnitada järgmised määrad:<br/>1,0 logopeedi ametikohta 12 õpilasele;<br/>0,5 viipekeele tõlgi ametikohta kooliastmele;<br/>1,0 sotsiaalpedagoogi ametikohta õppeasutustele.<br/>0,5 abiõpetaja ametikohta liitpuudega õpilaste klassis õppetöös osalemise toetajana.<br/>0,5 abiõpetaja ametikohta liitpuudega õpilaste klassis klassiväliseks tegevuseks. 0,5 kliinilise psühholoogi ametikohta Põhja- ja Lõuna Eestisse (Tartu kuulumiskeskuses töötab 0,25 koormusega psühholoog).</p> <p>b) Kinnitada kuulumispuudega eelkooliealistele lastele ja kutsekoolide õpilastele peaaraha koefitsiendiga 3,0 või muuta rahastamis-põhimõtet (klassikomplektipõhiseks).</p> <p>c) Kinnitada põhikooli ja gümnaasiumiõpilaste peaaraha koefitsiendiks 4,8.</p> <p>d) Kinnitada klassitaituvuse piirmääraks 8 õpilast, kuna tavakoolides alustati 1/3 võrra klassitaituvuse piirmäära vähendamist juba 2003/2004.</p> | <p>HTM,<br/>Erikoollid</p>     |
| <p>8. Munitsipaalkoolide eripedagoogide palgamäärad on võrdsed tavakooliõpetajate palgamääradega. Umbes 10% on kõrgemad riigierikoolide õpetajate palgamäärad.</p>            | <p>5. Õpetajal puudub motivatsioon töötada erikoolis, kus on kõrgemad kvalifikatsiooninõuded ja nõuded lisaoskustele (viipekeel, punkt kiri, füüsilise abistamine jne) ja koolides on eripedagoogidest suur puudus.</p>   | <p>a) Ühtlustada riiklikult erikoolide õpetajate alampalga-määrad olenemata kooli alluvustüübist.</p> <p>b) Kehtestada erikoolide ja -lasteadeade õpetajatele 25% kõrgem alampalgamäär.</p>  | <p>HTM,<br/>Erikoollid</p>     |

|  |  |   |                              |
|--|--|---|------------------------------|
| <b>4. Tavakool</b>   |  |   |                              |
| 9. Tavakoolides õppivatel kuulmispuudega õpilaste pearahal on võrdne puudeta õpilaste pearahaga.   | 1. Tavakoolil puudub motivatsioon võtta vastu kuulmispuudega õpilasi. Teadlikkus kuulmispuudest madal.   | a) Võrdsustada tavakoolis õppiva kuulmispuudega õpilase pearahal erikoolis õppiva kuulmispuudega õpilase pearahaga.<br>b) Vähendada tavakooli klassis õppima asunud kuulmispuudega lapse arvelt klassitäituvuse piirmäära kolme lapse võrra.<br>c) Tagada täiendkoolitus tavakoolis õppivate kuulmispuudega laste õpetajatele.                        | HTM                          |
| 10. Riigi poolt finantseerituna pole välja antud ühtegi õpikut, töövihikut jms kuulmispuudega lastele.   | 2. Erikooli õpetajad peavad õppematerjalid ise tegema, sellest tingituna on õpetajatel suur tasustamata lisaaja kulu.                                  | a) Doteerida kirjastusi erivajadusest tingitud õpikute väljaandmisel ning otsida võimalusi õppematerjalide väljaandmiseks erinevate projektikonkursside kaudu.<br>b) Luua vabariiklik surdo- ja tüflopädagogika metoodiline keskus, kus valmistataks ka õppevahendeid.  | HTM,<br>Erikoolid            |
| <b>5. Õpetajakoolitus</b>  |  |   |                              |
| 11. Pedagoogiks või muuks spetsialistiks õppides puudub võimalus õppida lisaerialana viipekeelt, et asuda tööle kurtide lastega. Viimased surdopedagoogilise ettevalmistuse saanud lõpetasid üle 20 aastat tagasi, pädeva ettevalmistusega pedagoogidest on suur puudus. | 1. Eestis pole võimalik saada tüflo-, surdopedagoogilist ja viipekeelealast baas- ja täiendkoolitust.<br>2. Täiendada olemasolevat valikaine õppekava. | a) TÜ juures luua surdo- ja tüflopädagogide ettevalmistus vastavalt koolide vajadustele.<br>b) Võimaldada õppida TLÜ eripedagoogika õppetooli juures surdopedagoogikat lisaerialana koostöös erikoolides töötavate tegevõpetajatega.<br>c) Pakkuda surdopedagoogilist täiendkoolitust (TÜ ja TLÜ koostöös tegevõpetajatega vastavatest erikoolidest). | HTM,<br>TÜ,<br>TLÜ,<br>EPKTL |
| 12. Eestis ei ole võimalust saada eriettevalmistust tööks pimekurtide lastega. Seega EPKTL täidab riigi funktsioone. Praegu on Hilton/Perkins programmi toetamisel koostöös Tartu Ülikooliga käimas kaheaastane täiendkoolitus pimekurtide laste õpetajatele.            |  | a) jätkata tööd ülikoolidega, et arendada Eestis pimekurtide õpetajate ettevalmistust (valikainena).  | EPKTL,<br>ülikoolid          |

|   |   |   |                         |
|---|---|---|-------------------------|
| <p>13. Pimekurtidele tõlketeenus (taktiiline viiplemine) on kättesaadav, kuid teenuse kvaliteet vajab parandamist. Tartu Ülikooli viipekeele tõlkide õppekava sees on valikainena sissejuhatust pimekurtusesse, kuid pädevaid loengupidajaid praktiliselt ei ole. Koostatud on esimene viipekeele tõlkide täiendkoolituse kava. Eesti Pimekurtide Tugiliidu poolt on välja antud esimesed metoodilised materjalid „Viipleme koos” ning „Pimekurtide saatmise tehnika”, mis kuulud pimekurtide viipekeele tõlgi pädevusse.</p> | <p>3. Tõlkide arv, kes on saanud praktilise kogemuse töös pimekurtidega, on väga piiratud</p> | <p>a) Leida võimalusi viipekeele tõlkide täiendkoolituseks.<br/>b) Jätkata metoodiliste materjalide tõlkimist ja väljaarendamist.</p> | <p>EPKTL, ülikoolid</p> |
|---|---|---|-------------------------|

## II EESTI VIPEKEEL

| Olukord  | Probleemid  | Ettepanekud   | Lahendajad  |
|--|---|---|---|
| <p><b>1. Teaduslik uurimine</b></p>  |   |   |   |
| <p>1. Teaduslike uurimusi eesti viipekeelest on vähesel määral, kuid valdkond vajab edasiarendamist. See oleks aluseks eesti viipekeele õpetamise metoodika väljatöötamiseks ja sõnaraamatu koostamiseks. Esimesed ja seni ainsad eesti viipekeele sõnastikud on <i>Kõnelevad käed</i> (1988), <i>Abimaterjale eesti viipekeele omandamiseks</i> (1990) ja <i>Eesti kristlikud viiped</i> (1990). Alates 1. märtsist 2007 kehtib uus Keeleseaduse redaktsioon, mis tunnustab eesti viipekeelt iseseisva keelena.</p> | <p>1. Teaduslike uurimuste vähesus.<br/>2. Teaduslike uurimuste rajaneva viipekeele õpetamise metoodika ja õppematerjalide puudumine.<br/>3. Vajadus viipekeele sõnaraamatu järele.</p> | <p>a) Vt läbi teaduslikud uurimused, kirjeldada eesti viipekeelt.<br/>b) Rajada riiklikult finantseeritav viipekeele keskus, mis koordineeriks viipekeelealaseid uurimusi ja õppematerjalide väljatöötamist.<br/>a) Koostada eesti viipekeele uurimustele rajanevad metoodilised õppevahendid nii eesti viipekeele kui esimese keele kui eesti viipekeele kui võõrkeele õpetamiseks.<br/>a) Koostada eesti viipekeele sõnaraamat.</p> | <p>HTM, EKI, EKL, TÜ<br/>HTM, EKI, EKL<br/>HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNK KK, EKNO<br/>HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNO</p> |

| 2. Õpetamine   |   |  |  |   |   |
|--|---|--|--|---|---|
| <p>2. Viipekeelt kui võõrkeelt on Eestis õpetatud alates 1989. aastast, Tartu Ülikoolis alates 1990. aastast. Viipekeelt esimese keelena õpetatakse alates 1994. aastast Tallinna Heleni Koolis. Olemas on eesti viipekeele õpetamise ainekavad erinevatele tasemetele. Puudub ühtlane keeleõppe süsteem ja publitseeritud teaduslikele uurimustele põhinevad metoodilised õppevahendid. Ebapiisav on praeguste keeleõpetajate teoreetiline ettevalmistus.</p> | <p>1. Puudub eesti viipekeele kui esimese keele õpetamise riiklik ainekava.</p>   | <p>a) Koostada eesti viipekeele kui esimese keele õpetamise riiklik ainekava.</p> <p>b) Metoodiliste aluste väljatöötamine eesti viipekeele kui esimese keele õpetamiseks.</p> | <p>HTM, TÜ, kurtide koolid</p> <p>HTM, TÜ, EKL, EKI, kurtide koolid, EKLV, KomaKe</p>  | <p>HTM, TÜ, kurtide koolid</p>                                  |   |
|  | <p>2. Kõikides kurtide koolides ei õpetata eesti viipekeelt eraldi õppeainena; kindlustatud ei ole viipekeelse kesk-konna olemasolu lasteaedades.</p> | <p>a) Viipekeel õppeainena kurtide koolides ja lasteaedades, viipekeelse suhtlemisvõimaluse kindlustamine lasteaedades.</p>  | <p>a) Viipekeel õppeainena kurtide koolides ja lasteaedades, viipekeelse suhtlemisvõimaluse kindlustamine lasteaedades.</p>  | <p>HTM, kurtide koolid</p>                                      | <p>HTM, kurtide koolid</p>                                      |
|  | <p>3. Puuduvad vajalikud õppematerjalid eesti viipekeele kui teise keele õpetamiseks.</p>   | <p>a) Metoodiliste aluste väljatöötamine eesti viipekeele kui teise keele õpetamiseks.</p> <p>b) Rakendada kurtide kogukonna ja kultuuri keskset keeleõpetust.</p>             | <p>a) Metoodiliste aluste väljatöötamine eesti viipekeele kui teise keele õpetamiseks.</p> <p>b) Rakendada kurtide kogukonna ja kultuuri keskset keeleõpetust.</p> | <p>HTM, TÜ, EKL, EKI, kurtide koolid, EKLV, KomaKe, EKNK KK</p> | <p>HTM, TÜ, EKL, EKI, kurtide koolid, EKLV, KomaKe, EKNK KK</p> |
|  | <p>4. Vastavat ettevalmistust omavate eesti viipekeele õpetajate vähesus.</p>   | <p>a) Koolitada eesti viipekeele õpetajaid nii eesti viipekeele kui esimese keele õpetamiseks ja eesti viipekeele kui võõrkeele õpetamiseks.</p>                               | <p>a) Koolitada eesti viipekeele õpetajaid nii eesti viipekeele kui esimese keele õpetamiseks ja eesti viipekeele kui võõrkeele õpetamiseks.</p>                   | <p>HTM, EKL, TÜ, EKLV, KomaKe, EKNK KK, EKNO</p>                | <p>HTM, EKL, TÜ, EKLV, KomaKe, EKNK KK, EKNO</p>                |
|  | <p>5. Üldsuse vähene teadlikkus kurtusest ja viipekeelest.</p>  | <p>a) Eesti viipekeele ja kurtide kogukonna propageerimine, info levitamine.</p>   | <p>a) Eesti viipekeele ja kurtide kogukonna propageerimine, info levitamine.</p>   | <p>EKL, EKLV, EKNO</p>  | <p>EKL, EKLV, EKNO</p>  |



|  |   |  |  |
|--|---|--|--|
| <b>3. Viipekeele tõlketeenus</b>   |   |  |  |
| 3. Alates 2006.a. kehtib eesti viipekeele tõlgi riiklik kutsestandard. EVKTÜ kui kutset omistav organ viib läbi kutseeksameid. 31.12.07 seisuga on Eestis 28 kutsetunnistusega viipekeele tõlki. Alates 2006. a koolitab eesti viipekeele tõlke Tartu Ülikooli Haridusteaduskond. Hetkel toimub vastuvõtt 16-le riiklikule õppekohale kahel järjestikusel aastal üheaastase vahega, 2006. a astus sisse 7, 2007. a 16 üliõpilast). Puudub aga õpetamise efektiivsust tagav õppe-tehniline baas (keeleboksid), ilma milleta on ebatõenäoline professionaalsete viipekeele tõlkide ettevalmistamine. Tõlketeenus pimekurtidele on kättesaadav, kuid teenuse kvaliteet vajab parandamist. Tartu Ülikooli viipekeele tõlkide õppekavas on sissejuhatus pimekurtusesse valikainena olemas, kuid pädevoid loengupidajaid praktiliselt ei ole. Koostatud on esimene viipekeele tõlkide täiendkoolituse kava "Tõlkimine pimekurtidele" | 1. Viipekeele tõlketeenuse kvaliteet ja kättesaadavus ei ole kogu riigis ühtlane ja piisav. | a) Käivitada riiklikult finantseeritav viipekeele tõlkide täiend- ja ümberõppe süsteem.<br>b) Toetada viipekeele tõlkide koolitust ja selle jätkusuutlikkust Tartu Ülikoolis (soovitav riiklik tellimus vähemalt 16 õppekohalt kahel aastal kolmest).<br>c) Varustada viipekeele tõlkide koolitus Tartu Ülikoolis vajalike tehniliste vahenditega.<br>d) Rakendada viipekeele tõlgi eriala üliõpilastele kutseasas ta (töötamine mentorite juhendamisel).<br>e) Suurendada kuulumispuuetega inimestele finantseeritava tõlketeenuse mahtu.<br>f) Muuta viipekeele tõlkide töötasu konkurentsivõimeliseks tööturul. | HTM, TÜ, EVKTÜ<br><br>HTM, TÜ                              |
| 2. Piiratud on tõlkide arv, kes on saanud praktilise kogemuse tööks pimekurtidega.   |   | a) Vt läbi viipekeele tõlkide täiendkoolitusi tööks pimekurtidega.<br>b) Jätkata metoodiliste materjalide tõlkimist. Anda välja materjale pimekurtuse ja taktiilise viipekeele ning pimekurtidele tõlkimise kohta.   | HTM, TÜ, EKL, EVKTÜ<br><br>EKL, KOV<br><br>KOV, EKL, EVKTÜ |
| <b>4. Uued välja arendamist vajavad teenused</b>   |   |  |  |
| Eesti viipekeelt valdavate kuulumispuuetega inimestele osutatakse eesti viipekeele tõlketeenust. Puudub info vahendamise teenus hiliskurdistunutele ja vaagkuuljatele, kes ei valda eesti viipekeelt, kuid vajavad suhtlemisel suulise kõne vahendamist kirjalikku keelde, st kirjutustõlget.  | 1. Väija arendamata on kirjutustõlke teenus.  | a) Kiirkirja valdavate inimeste koolitamine kirjutustõlke teenuse osutajateks.<br>b) Luua vastav tehniline baas (arvutiprogrammide ja aparatuuri soetamine).<br>c) Teenuse rakendamine.  | EKL, SM, EVKTÜ   |

### III REHABILITATSIOON JA TEENUSED

| Olukord  | Probleemid   | Ettepanekud  | Lahendajad   |
|--|--|--|--|
| <p><b>1. Tehnilised abivahendid</b></p> <p>1. Sotsiaalhoolekande seadus sätestab ühe sotsiaalteenusena proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite andmise. Abivahendite saamise võimalused on reguleeritud sotsiaalministri määrusega „Tehniliste abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise tingimused ja kord“. Antud määrus sätestab kuulmisabivahendite kompensatsioonimäärad erinevatele vanusrühmadele ning kompenseeritavad abivahendid. Riigieelarvega on määratud iga-aastased kompensatsioonisummad, mis eraldatakse maakondadele. Maakonnad sõlmivad abivahendite müüvate ettevõtetele lepingud abivahendite kompensatsioonisummade osas. Viimaste aastatega on suurenenud nende inimeste arv, kes jäävad kuulmisabivahendi ootejärjekorda, kuna kõikide abivajajate vajadusi ei suuda praegune kompensatsioonisüsteem rahuldada. Ainuüksi SA TÜK kõrvakliimiku kuulmise ja kõnestamise osakonnas oli 2007. aasta lõpuks kuulmisabivahendi järjekorras 773 inimest (nendest lapsi 36, tööealisi 110 ja pensioniealisi 631). Vajaminev riigipoolne dotatsioon neile oli 2 880 435 kr. Seega ei suuda riik tagada sotsiaalhoolekande seadusest tulenevaid kohustusi. Järjekordi põhjustab ühelt poolt kuulmisabivahendite kallinemine (neile lisandus käibemaks) ning teisalt kuulmislangusega inimeste üha suurenev teadlikkus ning vajadus säilitada kuulmislanguse tekkides senine eluviis.</p> | <p>1. Kuulmisabivahendite saamiseks riigipoolse dotatsiooniga on liiga pikad järjekorrad.</p> <p>2. Pensionäridel ei ole piisavalt võimalusi soetada kvaliteetseid kuuldeaparaate, kuna kehtivad piirimiidid (2007. a 3500 kr kuulde-aparaadi kohta)</p> <p>3. Vähekindlustatud kuulmis-langusega inimestel on raskusi igapäevast toimetulekut toetavate kuulmisabivahendite saamisega (näit häire-süsteemid) nende väikese riigipoolse dotatsioonisumma tõttu.</p> <p>4. Erinevates maakondades on kuulmisabivahendite järjekorrad erineva pikkusega.</p> <p>5. SI kõneprotsessori patareisid kuulub implantaadikaasutajatel 1 tk päevas.</p> <p>6. Raadiosagedusega ülekandesüsteemide (FM) tagavaraosad ei kuulu kompenseeritavate abivahendite nimekirja.</p> <p>7. Kuulmisabivahendite kasutamise õpetus pole piisav.</p> | <p>a) Taotleda kuulmisabivahendite doteerimiseks riiklike rahaliste vahendite suurendamist.</p> <p>a) Doteerida kõikidele vanusegruppidele kuuldeaparaate võrdselt 90%-lise soodustusega.</p> <p>a) Suurendada signaliseerimise ja osutamise abivahendite ning heli ülekandesüsteemide dotatsiooniprotsenti 50%-lt 75%-le ning laenuvuse protsenti 60%-lt 80%-le.</p> <p>a) Kehtestada selged reeglid erinevate kuulmisabivahendite (sh sisekõrva implantaatide) saamiseks tingimustes, kus koheselt ei ole võimalik kõikide taotlusi rahuldada.</p> <p>b) Maakondlike summade jagamisel SM-s arvestada tekkinud järjekordade pikkusi, mitte maakonna elanike arvu.</p> <p>a) Taotleda kõneprotsessori patareide viimist tehniliste väikeabivahendite loetellu ning nende kompenseerimist 90% -liselt.</p> <p>a) Taotleda raadiosagedusega ülekandesüsteemide tagavaraosade viimist kuulmisabivahendite loetellu 75%-lise soodustusega.</p> <p>a) Luua maakondlikul tasemel abivahendite kasutamise õpetuse süsteem, mida koordineerib Eesti Vaegkuulijate Liit. Anda välja erinevaid voldikuid, mis selgitavad abivahendite kasutamist, hooldust, tööpõhimõtteid jmt.</p> | <p>SM, RM, EKL, EVL, kuulmis-keskused</p> <p>SM, EKL, EVL, kuulmis-keskused</p> <p>SM, EKL, EVL, kuulmis-keskused</p> <p>SM, EKL, EVL, kuulmis-keskused</p> <p>SM, EKL, EVL, kuulmis-keskused</p> <p>SM, ILS, EKLVL</p> <p>SM, EKLVL</p> <p>VKL, KOV, SM, kuulmis-keskused</p> |

|  |   |  |   |
|--|---|--|---|
| <p>2. Koosolekutel, koolitustel ja muudel üritustel, kus viibivad ka vaegkuuljad, kasutatakse vaegkuuljate ühingutelt laenatud võimendusseadmeid. Konverentsikeskustes, koosolekuruumides, teatrites jmt ühiskondlikes ruumides vaegkuuljatele mõeldud seadmed valdavalt puuduvad.</p>   | <p>8. Raskendatud on kuulmine ja kuulamine üldkasutatavates ruumides (koosolekuruumid, teatrid, kontsertsaalid, spordisaalid jm).</p>   | <p>a) Tagada kollektiivsete kuulumisvõimendite kasutusele võtmine avalikes hoonetes ja ruumides.</p>   | <p>VKL, EKL, KOV</p>  |
| <p><b>2. Kuulmislanguse alase teadliikkuse suurendamine</b></p>  |   |  |   |
| <p>3. Ühiskonna teadliikkus kuulmislanguse ja kurtusega seotud probleemaatikast on puudulik.</p>   | <p>1. Erinevad spetsialistid (psühhiaatrid, psühholoogid) ei ole piisavalt kursis kuulmislangusega/kurtide inimeste spetsiifikaaga ning seetõttu võib kannatada ravi kvaliteet.</p>   | <p>a) Kuulmispuude spetsiifikat puudutavate teadlikkus-koolituste (sh viipekeele) korraldamine erinevatele spetsialistidele.</p>   | <p>SM, HTM, TÕ, EKL, EK-LVL, EVL, ILS</p>   |
| <p>4. Üha suurem arv kuulmislangusega inimestest on tööalised (51%). Kuulmislanguse tekkeageg „nooreneb“.</p>  | <p>2. Kuulmiskahjustuste ennetustööle pööratakse vähe tähelepanu. Töövõtjate ja tööandjate vahene teadliikkus heast kuulamis- ja töökeskkonnast (müra-kahjustustest hoidumine).</p>   | <p>a) Taotleda lisavahendeid kuulmishoivule ja -kaitsele tehtavale tööle.</p>  | <p>HK, VKÜ, EKL, TÕ</p>   |
| <p><b>3. Rehabilitatsiooniteenused pimekurtidele</b></p>   |   |  |   |
| <p>5. Sõltuvalt pimekurtuse tekkepõhjusest eristatakse sünnipäraseid pimekurte või pimedaid/vaegkuuljaid. Omaette rühma moodustavad liitpuudega pimedad / vaegnägijad lapsed. Pimekurtid kasutavad nägemis- ja kuulmispuudega inimestele mõeldud ja momendil kättesaadavaid abivahendeid. Käesoleval ajal võetakse pimekurtide rehabilitatsiooniarvesse erinevate puuetega organisatsioonide arvamusi ja ettepanekuid rehabilitatsiooniteenuste parandamiseks.</p> | <p>1. Ei osata klassifitseerida pimekurtust, kui lapse või täiskasvanu uurimisel selgub, et tal on nii nägemis- kui kuulmispuue (ka kerge kuulmispuude puhul).</p> <p>2. Riikliku rehabilitatsiooniteenuste arendamisel ei ole võetud arvesse erinevate puudeliikide omapära. Õpetamisel ja rehabilitatsioonil ei saa otseselt kasutada ainult nägemis- või kuulmispuudega inimestele välja töötatud meetodid, vaid tuleb käsitleda pimekurtust omaette puudena ja selleks ettenähtud meetodeid. Puudega inimeste organisatsioonidel ei ole piisavalt ressursse rehabilitatsiooniteenuste osutamiseks selles mahus, mida vajatakse.</p> | <p>a) Vajalik kaasata pimekurtide spetsialist pimekurtuse klassifitseerimiseks.</p> <p>a) Kinnitada igale puudeliigile (kurtidele, pimekurtidele) eraldi rehabilitatsiooniteenuste nimekiri, mis arvestaks puudeliikide eripära..</p> <p>b) Pimekurtidele rehabilitatsiooniteenuse osutamisel tuleks kaasata Pimekurtide Tugliidu spetsialiste. Jätkata koostööd Sotsiaalministeeriumiga (PITRA 2) rehabilitatsiooniteenuste väljaarendamisel.</p> | <p>Pimekurtide Tugliit, SM</p> <p>SM, Pimekurtide Tugliit, EPI Koda, EKL, EVÜ, EKLV</p> |

| <b>4. Muud rehabilitatsiooniteenused</b>   |  |  | KOV, TÜK<br>kõrvakliiniku<br>kuulmiskeskus, SM |
|--|--|--|--|
| 6. Rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus on maakonniti ja omavalitsuseti väga erinev ning seega on kohati teenuste kättesaamine kuulmislangusega inimesele ja/või tema perele liiga ressursimahukas. | 1. Implanteeritud elukohajärgne rehabilitatsioonisüsteem on puudulik.<br>2. Rehabilitatsiooniteenused ei vasta kuulmislangusega inimeste tegelikele vajadustele. Rehabilitatsiooni arendamist takistab vale arusaamine rehabilitatsioonist, kuna enamasti mõeldakse selle all taastus-ravi. Rahvusvahelises praktikas on juba ammu välja töötatud ja kindlaks määratud rehabilitatsioonini suunad (näit nägemispuudelistele orien-teerumine ja liikumine, kommunikatsioon, punktkirja oskus, nägemiskasutamisoskus jne.) | a) Implanteeritud elukohajärgse rehabilitatsioonitee süsteemi arendamine. Koolituste ja nõustamise tagamine elukohajärgsetele spetsialistidele (kasvatajad, õpetajad, sotsiaaltöötajad).<br>a) Selgitada välja tegelik rehabilitatsioonivajadus ning tagada vajalike teenuste elluviimine praktikas. | Ümarlaud,<br>Kuulmiskeskused                   |
| 7. Hiliskurdistunutel on raske omandada muutunud olukorras (kuulmislangus/kurtus) uusi kommunikatsioonimeetodeid.  | 3. Hiliskurdistunutele ja kõnetutele täiskasvanutele ei pakuta piisavalt võimalusi õppida suullugemist ja/või viipekeelt.  | a) Luua suullugemise ja viipekeele õpetamise süsteem.  | SM, HTM, TÜ                                    |
| <b>5. Sotsiaalne rehabilitatsioon</b>  |  |  |  |
| 8. Valdavalt on ühiskonnast eemal liitpuudega kurdid, neile ei leia kaitstud töökohti ja on vähe vaba aja sisustamise võimalusi.   | 1. Liitpuudega kurdid noored on ühiskonnast eraldunud.   | a) Luua päevakeskusi, kaitstud töökohti liitpuudega kurtidele tegevuse leidmiseks ja ühiskonda kaasamiseks.  | SM,<br>KOV-d                                   |
| 9. Kurdid, pimekurdid lastekodulapsed ja täiskasvanud on üle vabariigi laiali erinevates hoolekandeades, kus ei osata nendega piisavalt suhelda ega neid õpetada, kasvatada, arendada.                 | 2. Kurdid ja pimekurdid lapsed ja täiskasvanud on ühiskonnast isoleeritud ja kannatavad suhtlemisvaeguse all.  | a) Koondada kurdid ja pimekurdid lastekodulapsed ühte-kahte hoolekandeades tagades sobiva suhtlus- ja elukeskkonna.  |  |

## IV TÖÖHÕIVE

| Olukord   | Probleemid   | Ettepanekud   | Lahendajad  |
|---|--|---|---|
| <p><b>I. Tööhõive</b></p> <p>1. Eestis on 1500–2000 kurti (viipekeelset inimest), neist ca pooled on tööelised. Tänu toetavate teenuste (viipekeele tõlketeenus ja nõustamisteenus) arengule on tunduvalt paranenud kurtide hariduse ja kutseseõppe võimalused ja kurtide toimetulek avatud tööjõuturul. Ametlikult töötuks registreerujaid on vähe seetõttu, et kurtidele ei maksta töötu abiraha (kuna nad saavad juba pensioni ja sotsiaaltoetusi). Ametlikult töötuks registreerunud on aga võimalik saada tasuta ametikoolitust riigi kulul. Väljaspool EKL osaihinguid töötavad kurdid järgmistel ametialadel: õmblemine, puutöö, ehitustöö, aiandus, kokandus, autoremont, koristustegevus, mitmesugune lihttöö jne. Uueks suunaks on pedagoogika (Tallinna Kurtide Kool ja Heleni kool) ja IT-ala erinevaid asutustes. Tööle asumiseks on oluline kirjaliku eesti keele ja suultlugemise oskus. 2003. aastast tegutseb EKL juures Tallinna LV poolt projektipõhiselt finantseeritud sotsiaalnõustaja. Viipekeele tõlketeenuse tasustamine kutsekoolides on ebakindel, kahekordne peара ei kata praegu tõlkekulusid.</p> | <p>1. Kurtide tööhõive kohta puudub vastav statistika.</p> <p>2. Puuduvad maksusoodustused tööandjale puudega inimese töölevõtmisel.</p> <p>3. Kurtide kutsenõustamises puuduvad kurtidele spetsialiseerunud nõustajad, kes tunneksid puude spetsiifikat. Kurtidele noortele on vaja pakkuda kaasaegseid, nõudlikumaid ameteid.</p> <p>4. Igale kutses- ja kõrgkoolis õppijale ei suudeta veel alati tagada viipekeele tõlgi teenust tõlkide vähesuse tõttu.</p> | <p>a) Viia läbi süstemaatiline statistiliste andmete kogumine kurtide tööhõive kohta.</p> <p>a) Tööandjate huvitatuse tõstmise kurti inimese töölevõtmisel peaks olema tagatud maksusoodustustega.</p> <p>b) EL-i rahade kaasamine tööhõive probleemide lahendamiseks.</p> <p>a) Uute erialade sissetoomine ja kurtide tööle rakendada soovivate partnerite leidmine.</p> <p>b) Koostada infobükklett, mis selgitab kuulumispuudega inimeste tööturule lõimumise võimalusi ja sellega kaasnevaid probleeme.</p> <p>c) EKL suuremates piirkondlikes organisatsioonides (Tallinn, Pärnu, Tartu jt) peaks olema tööalane sotsiaaltöötaja-nõustaja.</p> <p>d) Muuta regulaarseks Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse ja kuulumispuudega lapsi õpetavate koolide kutsesuunitluse alane koostöö.</p> <p>e) Luua EKL teiste suuremate keskuste juurde sotsiaaltöötaja (-nõustaja) ametikoht abistamiseks kurtide töökoha saamist (Pärnu, Tartu, Viljandi, Rakvere), tagada selle ametikoha regulaarne finantseerimine.</p> <p>a) Tagada viipekeele tõlgi või kirjutustõlgi kasutamise võimalus kõigile kutses- või kõrgkoolis õppivatele kurtidele ja vaegkuuljatele.</p> <p>b) Koolitada tõlke (viipekeele tõlke, kirjutustõlge).</p> <p>c) Lahendada kutsekoolide viipekeele tõlketeenuse küsimus seoses nende koolide erifinantseerimisega. Peара peaks suurendama nejakordseks, vajadusel seda erialati diferentseerides.</p> | <p>SM koostöös: Tööturuamet Tööandjate Keskkait Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus HTM koostöös: Tartu Hiie Kool Tallinna Tallinna Helleni Kool Tartu LV Pärnu LV EPIKoda EKL EVÜ EKLVL EPKTL Hooldekodud.</p> |

|  |  |  |                                       |
|--|--|--|---------------------------------------|
|  | <p>5. Maal elavatele kurtidele on toetavad teenused raskesti kättesaadavad.</p> <p>6. Puuetega ja pensioniealised kurdid on laiali erinevates hooldekodudes, kus personaalil puudub viipekeele oskus ja kurtidel suur suhtlemispuudus.</p>   | <p>a) maal elavate kurtide parema toimetuleku soodustamiseks korraldada KOV sotsiaaltöötajatele viipekeele kursusi suhtlustasandil.</p> <p>a) Kurdid ja viipekeelsed hooldekodude patsiendid vaja koondada ühte kohta.</p> |                                       |
| <p><b>2. Kurtide Liidu osatühtsuse tõendamiseks</b></p> <p>2. Eesti Kurtide Liidu oma osatühtsuse tõendamiseks minetanud oma tähtsuse kurtidele tööandjatena. Töötajate arv on kolmes osatühtsuses kokku ca 50 töötajat, neist kurte ainult ca 50%. Jäänud on ainult need, kes avalikul tööturul konkureerida ei suuda.</p> <p>Tootmise ja töötajate arvu vähenemine tingitud tootmiskulude kallinemisest ja oma põhialadel – õmblustöö ja puidutöötlus ei – suudeta konkureerida suurfirmadega toodete omahinnas ja palgas, tänapäeva võimaluste juures pole tööturule saabuvate kurtide noorte hulgas õmblustöö ja puidutöö populaarsed erialad.</p> | <p>1. Puuetega inimeste ettevõtete maksumoodustused peaaegu puuduvad. On ainult sotsiaalmaksu soodustus puuetega inimestele.</p> <p>Alates 2003. aastast maksustab riik osatühtsusele EKL-le makstava omavahutulu tulumaksuga.</p> <p>Maamaksualaste muudatuste rakendamise tõstis veelgi maksualaseid väljaminekuid.</p> <p>Olemasoleva suhtumise juures ei suuda OÜ-d konkurentsivõimeliselt püsida.</p> | <p>a) Uute maksude kehtestamisel peab riik tegema soodustusi puuetega inimesi töövõtmisele tööandjatele, et tagada puuetega inimeste tööhõive ning aidata puuetega inimeste ettevõtetel püsida elujõulisena.</p>           | <p>SM<br/>RM,<br/>EPIKoda<br/>EKL</p> |

## V KUULMISPUUDEGA INIMESTE ORGANISATSIIONIDE ARENG

| Olukord  | Probleemid  | Ettepanekud  | Lahendajad  |
|--|---|--|---|
| <b>1. Koostöö</b>  |   |  |   |
| 1. On tõstatatud vajadus katusorganisatsiooni järele, mis hoiaks pidevalt „kätt pulsil“ kõikide kuulmispuudega inimesi hõlmavatel asutustel, organisatsioonidel, ettevõtmistel ning omaks arvestatavat hääleõigust seadusloomes, oleks rahvusvaheliselt tunnustatud ja informeeritud.                                  | 1. Ülevaate teiste organisatsioonide tööst puudulik.  | a) Katusorganisatsiooniks võiks kujuneda kuulmispuuetega inimeste organisatsioonide koostöökoda, mis jätkab oma tegevust, saades kokku vähemalt 2 korda aastas. Koostöökoja edasine tegevus finantseeritakse ühiselt, käesoleva seisuga on tehniline teenindaja EKLV, edaspidi kokkuleppeliselt ükskoik milline koostöökoja liikmesorganisatsioon.<br>b) Tihedam koostöö ja infovahetus, et samale ajale ei satuks üritusi, millel osalejad kattuvad.<br>c) Ühise kvartaalse infokandja väljaandmine.<br>d) Kodulehtedel kajastada teiste organisatsioonide infot.<br>e) EKLV ja ILS koostöö tihedamine, ühinemise kaalumise.<br>f) Koostöökoja tegevus tuleb muuta regulaarseks, koosolekud vähemalt kord poolaastas. | Koostöökoda, organisatsioonid, EPIKoda                          |
| <b>2. Organisatsioonide finantseerimine</b>  |   |  |   |
| 2. MTÜde tulud:<br>- ettevõtetelt (EKL),<br>- EPI Fond, liikmemaksud, teenuste müük –<br>tõlketeenus, rehabilitatsiooniteenus (Pimekurttide Tugiliit), nõustamisteenus,<br>- viipekeele kursuste läbiviimine,<br>- renditulud,<br>- vähesel määral sponsorlus, loteriid.<br>Peamine finantseerimine on projektipõhine. | 1. MTÜ-l on mahukad aruandlused, mis eeldavad professionaalsete inimeste (juhi ja raamatupidaja) palkamist.<br>Kaaluda rehabilitatsiooniteenuste osutamist meie organisatsioonide kaudu, ka kooli juurde moodustavate sihtasutuste kaudu.<br>Finantseerimine on projektipõhine, seega ebastabiilne. | a) Suurendada HMN rahadest makstavat summat puuetega inimeste organisatsioonide ülalpidamiseks katmiseks.<br>Koostada europrojekte konkreetsete tegevuste lõikes, ka ühiselt.  | SM, RM, HMMN, EPI-Fond, EPIKoda ja koostöös organisatsioonidega |
| 3. EKL keskusteks olevad hooned vajavad remonti. Omatulud ei kata remondivajadusi.   | 2. Remondiks vajalike rahaliste vahendite puudus.   | a) Taotleda KOV-lt remonditoetust kurtide keskuste renoveerimiseks.  | KOV-d, RM, EKL, EPIKoda   |

|  |  |   |  |                                      |
|--|--|---|--|--------------------------------------|
| <p><b>3. Info ja kommunikatsioon</b></p>   | <p>4. Olemasolevad organisatsioonide väljaanded:<br/> EKLVL: kvartaalne infoleht<br/> EKL: iga-aastane ajakiri<br/> EVKÜ: ajakiri <i>Auris</i> 4 korda aastas, ajakiri <i>Mõie</i><br/> <i>Ise</i> 2 korda aastas<br/> Lisaks ühingu infovoldikud ja -teatmikud, koduleheküljed, infopäevad ja koolitused.</p> | <p>1. Kuulmispuudega inimestele pole piisavalt infokanaleid.<br/> Teisalt ei jõua jagatav info kuulmispuudega tarbijani.<br/> Telekanalite uudiste- ja päevakajasaated enamasti subtiitriteta.</p>  | <p>a) Uudiste tõlkimine viipekeelde tuleb säilitada. ETV programmi peaks võtma spetsiaalselt kurtidele kohandatud uudised (baasfinantseerimise arvelt, analoogne formaat olemas Soome YLE-l).<br/> b) ETV's peaks olema nädala või kuu sündmusi kokkuvõttev saade viipekeelsete uudistena (ETV baasfinantseerimise arvelt).<br/> c) EKL peaks koos ETV ja Eesti Rahvusringhäälinguga alustama kurtide telediktorite koolitamist.<br/> d) Teksti TV's tuleb taastada kuulmispuudelite oma lehekülge ETV vahendite arvelt. Sama ettepaneku võiks esitada ka teistele Eesti telekanalitele.<br/> e) Aktuaalsemad info-, poliitika- ja kultuurisaated tuleb varustada subtiitritega. Subtiitrite lisamise süsteemi loomine olulisematele saadetele (uudised, poliitika, kultuur jt).</p> | <p>SM, RM, EKL, ETV, koostöökoda</p> |
| <p>5. Omavaheliseks suhtlemiseks on vaja kooskõlmise kohta. Kurdil inimesel on suhtlemiseks vaja partnerit näha.</p> | <p>2. Mitmes piirkonnas puudub vaegkuuljatel püsivam kooskõlmise koht. Puudu on loengute ja õppuste läbiviimiseks vajalikest ruumidest.</p>  | <p>a) Koostöös maakondlike kodadega ja omavalitsustega lahendada ruumide kasutamise küsimused. Ida-Virumaal leida vaegkuuljate kooskõlmise koht.<br/> b) Uute tegevusruumide taotlemine Tallinna Heleni Koolis (juurdeehitus).<br/> c) Algatada Kurtide Liidu oma maja projekt.</p> | <p>SM, KOV-d, EKL jt organisatsioonid</p>  |                                      |
| <p><b>4. Tõlketeenus organisatsioonidele</b></p>   |  |   |  | <p>SM, HTM, ülikoolid, EVKTÜ</p>     |
| <p>6. Puudub süsteem organisatsioonide tõlketeenuseks (viipekeel ja kirjutustõlge).</p>                              | <p>1. Tõlketeenuse osutamiseks pole piisavalt tõlke.</p>   | <p>a) Koolitada uusi tõlke (vt programmi viipekeele osast).</p>   | <p>SM, HTM, ülikoolid, EVKTÜ</p>   |                                      |



## Kasutatud lühendid

|         |   |
|---------|---|
| EKI     | Eesti Keele Instituut                           |
| EKL     | Eesti Kurtide Liit                              |
| EKLVL   | Eesti kuulmispuuetega Laste Vanemate Liit       |
| EKNK KK | Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Kurtide Kogudus |
| EKNO    | Eesti Kurtide Noorte Organisatsioon             |
| EPIFond | Eesti puuetega Inimeste Fond                    |
| EPIKoda | Eesti puuetega Inimeste Koda                    |
| EPKTL   | Eesti Pimekurtide Tugiliit                      |
| EVKTÜ   | Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing                  |
| EVL     | Eesti Vaegkuuljate Liit                         |
| HMMN    | Hasartmängumaksu Nõukogu                        |
| HTM     | Haridus- ja Teadusministeerium                  |
| ILS     | Eesti implantaadilaste selts                    |
| KomaKe  | Kommunikatsioonibikeskus KomaKe                 |
| KOV     | Kohalikud omavalitsused                         |
| LV      | Linnavalitsus                                   |
| RM      | Rahandusministeerium                            |
| SM      | Sotsiaalministeerium                            |
| TÜ      | Tartu Ülikool                                   |

## TAUST

Eestis elab umbes 2000 viipekeelset inimest, s.h 1500 kurti. Vaegkuuljaid on hinnanguliselt 85 000.

Alla 18aastaseid kuulmispuuetega lapsi on ca 600, neist õppis 2007/2008 õppeaastal eriopeasutustes 211 last.

## ERIKOOLID

Tallinna Heleni Kool (2007/2008 õppeaastal 72 kuulmispuuetega, 4 pimekurti õpilast)

Tartu Hiie Kool (117 kuulmispuuetega õpilast)

Narva Paju Kooli eriklass (vene õppekeel, 10 kuulmispuuetega õpilast)

Porkuni Kool (3 liitpuuetega ja 5 pimekurti õpilast)

## MÕISTEID

**Kurt** – sotsiaal-kultuurilises tähenduses inimene, kes kuulub kurdikogukonda, kasutab emakeelena viipekeelt ja jagab uskumusi, hoiakuid, tavasid, väärtusi ning kogemusi teiste kurtidega. Meditsiinilises tähenduses on kurt inimene, kes ei kuule ja kes vajab kurtuse kompenseerimiseks sekkumist, näiteks sisekõrva implantaati.

**Kuulmispuue** – Eesti seadusandluse mõistes on puue inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kõrvalekalle või kaotus. Üldine väljend, mida kasutatakse nii kurtide kui ka kergema kuulmislangusega inimeste kohta.

**Kuulmislangus** – võib olla kerge, keskmine või raske kuulmislangus, mis on tekkinud ootamatult või aegamisi. Kuulmislangus võib olla kaasasündinud või elu jooksul omandatud. Tavaliselt olemas kuulmisjääk, mistõttu saab kuulmisabivahendeid ja suultlugemist kasutades suhelda kõnekeeles.

**Vaegkuulja ehk nürmik** – inimene, kes saab kuuldeaparaatidest piisavalt abi, et suhtlemisel peamiselt kuulmisele toetuda.

**Omandatud kurtusega inimene** – on jäänud kurdiks tavaliselt pärast kõnekeele omandamist. Inimene oskab küll rääkida, kuid ei suuda ilma võimsate abivahenditeta (sisekõrva implantaat) kuulda. Toetuvad suhtlemisel ka visuaalsele abile, näit suultlugemine, kirjutamine, tekstisüntesaatorid.



**VIIPEKEELETÕLK III, IV, V**

## EESSÕNA

Eesti kutsekvalifikatsiooni süsteemis määratletakse kutsekvalifikatsiooni nõudeid viiel tasemel. I tase on madalaim ja V tase kõrgeim (vt lisa A – Kutsekvalifikatsiooni süsteemi terminid). Kõik kutsed ei eelda kutsekvalifikatsiooni tasemete fikseerimist I kuni V tasemeni. Iga konkreetse kutse kvalifikatsioonitasemed, sealhulgas vajaduse korral ka haridusnõuded, määrab kindlaks kutsenõukogu.

Käesolev kutsestandard sisaldab asjaomaste institutsioonide vahel kokkulepitud nõudeid viipekeeletõlgi III, IV ja V kutsekvalifikatsioonile.

Kutsestandardi kavandi koostas Teeninduse Kutsenõukogu moodustatud viipekeeletõlkide töörühm koosseisus:

|               |  |
|---------------|--|
| Reigina Toom  | Tartu Ülikool, Eesti Viipekeeletõlkide Ühing |
| Natalja Saks  | Eesti Viipekeeletõlkide Ühing                |
| Volli Pärnla  | Eesti Kurtide Liit                           |
| Liivi Hollman | Eesti Kurtide Liidu Viipekeeletõlkekeskus    |
| Raili Loit    | Tallinna Kurtide Kool                        |
| Anne Nisumaa  | Pärnu Viipekeeletõlkekeskus                  |
| Airi Püss     | Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate Liit     |
| Kai Kukk      | Haridus- ja Teadusministeerium               |
| Kati Loo      | Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liit              |

Ajavahemikus 10 – 24 mai 2005 a viidi läbi kutsestandardi kavandi arvamusküsitlus, millesse kaasati 30 eksperti. Kutsestandardi lõppredaktsiooni koostamisel on töörühm arvestanud arvamusküsitlusel tehtud ettepanekuid ja märkusi.

Kutsestandardi koostamisel on arvestanud rahvusvahelisi dokumente:  
CIT (Conference of Interpreter Trainers 2000) – <http://www.cit-asl.org/>; NAD-RID  
National Interpreter Certification (NIC) (USA) – <http://www.rid.org/nic.html/>;  
Prüfungsordnung für Gehörlosendolmetscher bei Gericht und Behörden (GDPO);  
Level 4 Interpreting Standards (Inglismaa) - <http://www.cacdp.org.uk/>.

Käesolev kutsestandard on koostatud esmakordselt.

Käesolev viipekeeletõlk III, IV, V kutsestandard on kinnitatud 16. juunil 2005. a Teeninduse Kutsenõukogu otsusega nr. 20.

Kutsestandardis sisalduvad kutsekvalifikatsioonid on kantud kutseregistrisse.

## 1 KASUTUSALA

Kutsestandardite kasutusala on järgmine:

- 1) töötajate kutsequalifikatsiooni nõuete määratlemine
- 2) õppekavade, koolitusprogrammide väljatöötamine
- 3) eksaminõuete väljatöötamine, kutsequalifikatsiooni tõendamine ja hindamine
- 4) aluse andmine rahvusvaheliste kutsequalifikatsiooni tõendavate dokumentide võrdlemiseks.

## 2 KUTSESTANDARDIGA SEONDUVAD STATISTILISED KOODID

Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori<sup>1</sup> järgi kuulub tõlkimine muude äritegevusalade valdkonda, kood 74833.

Ametite Klassifikaatori<sup>2</sup> järgi kuulub viipekeeletõlk 2. pearühma "Tippspetsialistid", kood 2444.

## 3 KUTSENIMETUS JA KUTSEQUALIFIKATSIOONI TASE

|                 |                                       |
|-----------------|---------------------------------------|
| Eesti keeles:   | Viipekeeletõlk III, IV, V             |
| Inglise keeles: | Sign language interpreter III, IV, V  |
| Vene keeles:    | Переводчик жестобого языка III, IV, V |
| Saksa keeles:   | Gebärdensprachdolmetscher III, IV, V  |
| Soome keeles:   | Viittomakielen tulkki III, IV, V      |

## 4 KUTSEKIRJELDUS

Viipekeeletõlk on spetsialist, kelle töö põhieesmärgiks on kahe keele ja kahe kultuuri vahendamine, kusjuures üheks töökeeleks on viipekeel. Viipekeeletõlk tagab mitmekeelses olukorras osalejatele keelelise võrdsuse.

Viipekeeletõlgi põhiliseks tööülesandeks on vahendada kuulmispuuetega inimeste (kurtide, pimekurtide, vaegkuuljate ja hiliskurdistunute) ja kuuljate suhtlemist, kasutades selleks kliendile sobivat suhtlemissüsteemi.

Viipekeeletõlk võib töötada nii riigi, omavalitsuse, era- või kolmanda sektori institutsioonides.

Viipekeeletõlgil, kelle üheks töökeeleks on verbaalne keel, peab olema normaalne kuulmine, kõne ja nägemine. Viipekeeletõlgilt eeldatakse empaatia-, kontsentratsiooni- ja otsustusvõimet, usaldusväärset, loomingulisust ja pingetaluvust ning head meeskonnatöö- ja suhtlemisoskust. Ta peab valdama emakeelt kõnes ja kirjas ning teist töökeelt iseseisva keelekasutaja tasemel. Viipekeeletõlgi minimaalne nõutav haridustase on keskharidus, vajalik on pidev enesetäiendamine ja mälu treening.

---

<sup>1</sup> Statistical classification of economics activities in the European Community (NACE) eestistatud versioon

<sup>2</sup> International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) eestistatud versioon

Viipekeeletõlk juhindub oma töös viipekeeletõlgi eetikakoodeksist, järgides konfidentsiaalsuse, neutraalsuse, diskreetsuse ja erapooletuse nõudeid. Ta peab olema töösituatsioonis kohanemisvõimeline ja mitte peale suruma oma uskumusi ja veendumusi, olema tolerantne, järgima eetikakoodeksit.

**Viipekeeletõlk III** kutsekvalifikatsiooni taotlemisel on nõutav viipekeele valdamine B2 (vt lisa C) tasemel ja erialane töökogemus mentori juhendamisel vähemalt üks aasta.

**Viipekeeletõlk IV** kutsekvalifikatsiooni taotlemisel on nõutav viipekeele valdamine C1 tasemel, erialane töökogemus viipekeeletõlgina vähemalt kolm aastat ja erialase täiendkoolituse läbimine.

**Viipekeeletõlk V** kutsekvalifikatsiooni taotlemisel on nõutav kõrgharidus, viipekeele valdamine C2 tasemel, 5-aastane erialane töökogemus ja erialase täiendkoolituse läbimine.

Viipekeeletõlgi kutsekvalifikatsioonide taotlemise tingimused täpsustuvad kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise korras.

## **5 KUTSEOSKUSNÕUDED (vt lisa B)**

### **5.1 Üldoskused ja -teadmised**

- 5.1.1 Haridus-, sotsiaal- ja tervishoiupoliitika III, IV algfase; V kesktase
- 5.1.2 Töökeskkond ja töotervishoid
- 5.1.3 Arvuti kasutamine moodulid – III AO1 – AO3, AO7; IV AO1 – AO5, AO7; V AO1-AO7 (vt lisa D)
- 5.1.4 Keelteoskus:
  - 1) võõrkeel – III A2; IV B1; V B2
- 5.1.5 Sotsiaalhoolekande õigusaktid - III, IV algfase; V kesktase
- 5.1.6 Arvutilingvistika – IV, V
- 5.1.7 Majanduse alused – III, IV algfase; V kesktase
- 5.1.8 Teadusliku uurimistöö alused – III tase nõue puudub; IV algfase; V kesktase

### **5.2 Põhioskused ja -teadmised**

- 5.2.1 Keeleoskus (vt lisa C)
  - 1) esimene töökeel - C2
  - 2) teine töökeel – III B2; IV C1; V C2(Esimene töökeel on tõlgi emakeel, mis võib olla kas: eesti, vene, eesti viipekeel või vene viipekeel ja vähemalt üks töökeel peab olema mistahes viipekeel tasemel C2)
- 5.2.2 Keeleteadus
  - 1) üldkeeleteadus – III nõue puudub; IV algfase; V kesktase
  - 2) kaasaegne eesti keel – III algfase; IV, V kesktase
  - 3) kommunikatsiooniteooriad – III, IV nõue puudub; V algfase
  - 4) eesti keele suuline ja kirjalik väljendus – III algfase; IV, V kesktase
  - 5) kõnetegevuse psühholoogia – III nõue puudub; IV algfase, V kesktase
- 5.2.3 Psühholoogia
  - 1) arengupsühholoogia – III nõue puudub; IV algfase; V kesktase
  - 2) suhtlemispsühholoogia – III, IV algfase; V kesktase

- algtase
- 4) kultuuridevahelise suhtlemise alused – III nõue puudub; IV algtase, V kesktase
- 5) mitteverbaalse suhtlemise alused – III algtase; IV, V kesktase
- 5.2.4 Meditsiinalased teadmised – III algtase, IV, V kesktase
  - 1) kuulmise- ja kõneelundite anatoomia, füsioloogia ja patoloogia
  - 2) inimese anatoomia alused
- 5.2.5 Viipekeel – III, IV kesktase; V kõrgtase
  - 1) viipelingvistika areng
  - 2) viipekeelega alused: olemus ja erivormid
  - 3) viipekeelega sotsiolingvistiline staatus
  - 4) rahvusvahelise viipleemise alused
  - 5) eesti viipekeelega väljendusõpetus
- 5.2.6 Kurtus ja kurtide kogukond III, IV kesktase; V kõrgtase
  - 1) kurtuse olemus ja kuulmispuude mõju isiksuse arengule
  - 2) kurtuse käsitlus ja mudelid
  - 3) kurtide kooskondlik tegevus
  - 4) kurtide ajalugu
  - 5) kurtide kultuur, haridus- ja keelepoliitika
  - 7) audioloogilised kuulmisabivahendid
- 5.2.7 Tõlketeooria – III, IV kesktase; V kõrgtase
  - 1) tõlketeooria ja suulise tõlke põhialused
  - 2) tõlketehnika alused, sünkroontõlge, järeltõlge
  - 3) sissejuhatus semiootikasse
  - 4) avalik esinemine
  - 5) stilistika
  - 6) viipekeeletõlgi roll ja tõlkesituatsioonid
  - 7) viipekeeletõlgi eriala, töö korraldus
  - 8) meeskonnatöö, paaristõlge
  - 9) viipekeeletõlgi eetika
- 5.2.8 Klienditeenindus – III, IV kesktase; V kõrgtase
- 5.2.9 Mentorlus – III nõue puudub, IV kesktase V kõrgtase
- 5.2.10 Õigusaktid
  - 1) kutsealast tegevust puudutavad EV õigusaktid – III, IV kesktase; V kõrgtase
  - 2) kutsealast tegevust puudutavad rahvusvahelised õigusaktid - III, IV algtase; V kesktase
- 5.2.11 **Viipekeeletõlk III**
  - 1) kohustuslik valdkond
    - a) olmetõlge – kesktase
  - 2) valitavad valdkonnad – valida vähemalt 2 kesktasemel (kohustuslik valik)
    - a) tõlkimine pimekurtidele
    - b) õpingutõlge
    - c) usunditõlge
    - d) rahvusvaheline viipleemine
    - e) muusika ja kunsti tõlkimine
- 5.2.12 **Viipekeeletõlk IV**
  - 1) kohustuslikud valdkonnad
    - a) olmetõlge – kõrgtase

- b) tõlkimine pimekurtidele – kesktase
  - c) õpingutõlge – kõrgtase
  - d) kohtutõlge – kesktase
  - e) konverentsitõlge – kesktase
- 2) valitavad valdkonnad – kesktase (valik pole kohustuslik)
- a) eetritõlge
  - b) usunditõlge
  - c) rahvusvaheline viiplamine
  - d) muusika ja kunsti tõlkimine
  - e) sporditõlge
  - f) psühhiaatriatõlge

### 5.2.13 Viipekeeletõlk V

- 1) kohustuslikud valdkonnad
- a) olmetõlge – kõrgtase
  - b) tõlkimine pimekurtidele – kõrgtase
  - c) õpingutõlge – kõrgtase
  - d) kohtutõlge – kõrgtase
  - e) konverentsitõlge – kõrgtase
  - f) rahvusvaheline viiplamine - kesktase
- 2) valitavad valdkonnad – kesktase (valik pole kohustuslik)
- a) eetritõlge
  - b) usunditõlge
  - c) muusika ja kunsti tõlkimine
  - d) sporditõlge
  - e) psühhiaatriatõlge

### 5.3 Isikuomadused ja võimed

- 1) täpsus, korrektsus
- 2) usaldusväarsus
- 3) pingetaluvus
- 4) huumorimeel
- 5) empaatia
- 6) tolerantsus
- 7) analüüsivõime
- 8) kohanemisvõime
- 9) suhtlemisvalmidus (kõne- ja esinemisvalmidus)

## 6 KEHTIVUSAEG

Kutsestandard kehtib neli aastat. Vastavalt vajadusele võib standardit muuta enne standardi kehtivusaja lõppu.



## KUTSEKVALIFIKATSIOONI SÜSTEEMI TERMINID

Kutsestandard – dokument, mis määrab kindlaks kutsekvalifikatsioonist tulenevad nõuded teadmiste, oskuste, vilumuste, kogemuste, väärtushinnangute ja isikuomaduste.

Kutsekvalifikatsioon – antud kutsealal nõutav kompetentsuse tase, mida tunnustatakse kas reguleeritud, ajalooliselt või rahvusvaheliselt kujunenud nõuete alusel.

I tase – töötaja täidab tööülesandeid ühesuguses olukorras, on omandanud kutsealased oskused ja teadmised enamasti kutsealasel väljaõppel, võib vajada juhendamist töö käigus, vastutab oma tööülesannete täitmise eest;

II tase – töötaja täidab tööülesandeid erisuguses olukorras, lisaks enamasti kutsealasel väljaõppel omandatud oskustele ja teadmiste omab vilumust ja kogemust, töötab iseseisvalt, vastutab oma tööülesannete täitmise eest;

III tase – töötaja täidab tööülesandeid erisuguses ja vahelduvas olukorras, lisaks enamasti kutsealasel väljaõppel omandatud oskustele ja teadmiste ning vilumuste ja kogemuste omab meisterlikkust, valmisolekut kutsealaste oskuste ja teadmiste edasiandmiseks, korraldab ressurside jagamist ja teiste tööd ning vastutab selle eest;

IV tase – töötaja täidab analüüsimist ja otsustamist eeldavaid tööülesandeid muutuv olukorras, omab kutsealaseid teadmisi ja oskusi; korraldab ressurside jagamist ja teiste tööd ning vastutab selle eest;

V tase – töötaja täidab teadmiste laiendamist, probleemide lahendamist, teaduslike teooriate ja mõistete rakendamist, olemasolevate teadmiste analüüsimist, süstematiseerimist ja edasiarendamist ning õpetamist eeldavaid tööülesandeid muutuv olukorras, omab laialdasi kutsealaseid teadmisi ja oskusi, korraldab ressurside jagamist ja teiste tööd ning vastutab selle eest.

## **KUTSEOSKUSNÕUDED**

Üldoskused ja -teadmised – tegevusvaldkondi läbivad nõuded üldistele oskustele ja teadmistele.

Põhioskused ja -teadmised – kutsealal tegutsemiseks vajalikud nõuded oskustele ja teadmistele.

Erioscused ja -teadmised – nõuded oskustele ja teadmistele, mis on seotud spetsialiseerumisega.

Lisaoskused ja -teadmised – soovituslikud oskused ja teadmised, mis toetavad ja laiendavad kutseoskusi või seonduvad lisakvalifikatsiooniga.

Isikuomadused ja võimed – nõuded kutsealal töötamiseks eeldatavatele isiku- ja isikusuulikele omadustele ja füüsilistele võimetele.

## **KONKREETSETE TEADMISTE JA OSKUSTE TASEMETE KIRJELDUSED**

Algtase – mõistete, faktide ja põhimõtete teadmine; põhiliste töövõtete valdamine.

Keskase – mõistete ja faktide tõlgendamine ja võrdlemine, seoste loomine; mitmekesiste töövõtete valdamine.

Kõrgtase – seostatud faktide alusel analüüsimine, prognoosimine, järeldamine, üldistamine, hindamine; mitmekesiste keerukate töövõtete valdamine.

KEELTE OSKUSTASEMETE KIRJELDUSED

Lisa C

|             | A1  | A2   | B1   | B2  | C1   | C2  |  |           |
|-------------|---|--|--|---|--|---|--|-----------|
| MOISTMINE   | Saan aru tuttavatest sõnadest ja fraasidest, mis puudutavad mind, minu perekonda ja minu vahetut ümbrust, kui inimesed räägivad aeglaselt ja selgelt.   | Saan aru fraasidest ja sageli kasutatavatest sõnadest, mis on vahetult seotud mulle oluliste valdkondadega (näiteks info minu ja mu perekonna kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Saan aru lühikeste, lihtsate ja selgelt väljendatud ütluste põhisisust. | Saan aru väga lühikestest lihtsatest tekstidest. Oskan leida eeldatavat spetsiifilist informatsiooni lihtsatest igapäevatekstidest (näiteks reklaamid, töopakumised, prospektid, menüüd, sõiduplaanid), samuti saan aru lühikestest lihtsatest isiklikest kirjadest.                       | Saan enamasti keelega hakkama maal, kus see on kasutusel. Oskan ettevalmistuseta vestelda tuttavalt, huvitavaid või olulisi teemasid: pere, hobid, töö, reisimine ja päevasündmused.  | Saan vesteldada piisavalt spontaanselt ja ladusalt, nii et suhtlemine keelt emakeelena kõnelevate inimestega on täiesti võimalik. Saan aktiivselt osaleda aruteludes tuttavat teemat, oskan oma seisukohti väljendada ja põhjendada.   | Saan aru pikematest kõnedest ja ettekannetest ning tuttava teema puhul isegi nende keerukamatest rüanssidest. Saan aru enamiku televaade, publitsistikasaadete ja filmide sisust.   | Saan aru pikematest tekstidest isegi siis, kui see pole selgelt liigendatud ja seosed on esitatud kas kaudselt või vihjajamisi. Saan suurema vaevata aru teleprogrammidest ja filmidest. | KUULAMINE |
| RÄÄKIMINE   | Saan kasutada lihtsaid fraase ja lauseid kirjeldamiseks kohta, kus elan, ja inimesi, keda tunnen.   | Oskan kasutada lihtsaid fraase ja lauseid, et kirjeldada oma perekonda ja teisi inimesi, elutingimusi, hariduslikku tagapõhja, praegust või eelmist tööd.  | Saan lihtsate seostatud lausetega kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja kavatsusi. Oskan lühidalt põhjendada ning selgitada oma seisukohti ja plaane. Oskan edasi anda jutu, raamatu ja filmi sisu ning kirjeldada oma muljeid.   | Saan selgelt ja üksikasjalikult käsitleda ainet laias teemaderingis, mis puudutab minu huvialasid. Oskan selgitada oma seisukohti aktuaalsetel erinevate arvamuste poolt- ja vastuargumendid.   | Oskan keeruliselt teemasid täpselt ja üksikasjalikult kirjeldada, välja tuua alateemad ja olulisemad punktid ning teha kokkuvõtet.   | Oskan esitada selge ja ladusa, kontekstile vastavas stiilis kirjelduse või põhjenduse, millel on loogiline ülesehitus, mis aitab kuulajal märgata ja meelde jätta kõige olulisemat. | SUULINE SUULINE SUULINE  |           |
| KIRJUTAMINE | Oskan kirjutada lühikest ja lihtsat teadet (näiteks postikaarti puhkuse-tervitustega) ning täita formulare (näiteks hotelli registreerimislehte, kus küsitakse isikuandmeid: nime, aadressi, rahvust/kodakondsust). | Oskan teha märkmeid ja koostada väga lihtsat isiklikku kirja, näiteks kellegi tänamiseks.  | Oskan kirjutada selgeid ja detailseid tekste mulle huvi pakkuvast teemaderingis. Oskan kirjutada esseed, aruannet või referaati, edastamaks infot ning kommentaare ja põhjendades oma seisukohti. Oskan kirjutada kirju, milles tõstan esile kogemuste ja sündmuste mulle olulisi aspekte. | Oskan ennast väljendada selges, hästi liigendatud tekstis, avaldades oma arvamust vajaliku põhjalikkusega. Oskan kirjutada kirja, esseed või aruannet keerukal teemal ja esile tõsta olulisemat. Oskan lugejast lähtuvalt kohandada oma stiili. | Oskan kirjutada ladusalt ja selgelt vajalikus stiilis. Oskan koostada keerulisi kirju, aruandeid või artikleid, esitada aimest loogiliselt liigendatuna nii, et lugeja suudab eristada olulist. Oskan koostada erialaseid ja ilukirjanduslikke sisukokkuvõtteid, annotatsioone ning reitsensioone. | KIRJUTAMINE   |  |           |

Tab. Euroopa Nõukogu keeleoskustasemete süsteem: enesehindamise skaala

## **ARVUTI KASUTAMISE OSKUS**

Arvutikasutaja oskustunnistus – AO (ECDL/ICDL – The European Computer Driving Licence/The International Computer Driving Licence) tõendab selle omaja praktilisi põhioskusi laiatarbe tarkvara kasutamisel. (AO tunnistuse omamine ei ole kutsekvalifikatsiooni taotlemisel kohustuslik.)

7 moodulit:

AO1 – Infotehnoloogia põhimõisted ja infoühiskond

AO2 – Arvuti kasutamine ja failihaldus

AO3 – Tekstitöötlus

AO4 – Tabelitöötlus

AO5 – Andmebaasid

AO6 – Esitlus

AO7 – Informatsioon ja kommunikatsioon

### **AO1 INFOTEHNOLOOGIA PÕHIMÕISTED JA INFOÜHISKOND**

1. Põhimõisted
2. Riistvara
3. Mälu
4. Tarkvara
5. Arvutivõrgud
6. Arvutid igapäevaelus
7. Infotehnoloogia ja ühiskond
8. Turvalisus, õiguskaitse ja seadusandlus
9. Infotehnoloogia ja Eesti

### **AO2 ARVUTI KASUTAMINE JA FAILIHALDUS**

1. Elementaarioskused
2. Töölaud
3. Failihaldus
4. Failide lihtne redigeerimine
5. Prindihaldus

### **AO3 TEKSTITÖÖTLUS**

1. Alustamine
2. Põhioperatsioonid
3. Kujundamine (vormindamine)
4. Dokumendi viimistlemine
5. Printimine
6. Muud oskused

### **AO4 TABELITÖÖTLUS**

1. Elementaarioskused
2. Põhioperatsioonid
3. Valemid ja funktsioonid
4. Kujundamine (vormindamine)
5. Diagrammid ja objektid
6. Printimine

**AO5 ANDMEBAASID**

1. Alustamine
2. Andmebaasi loomine
3. Vormi kasutamine
4. Informatsiooni otsimine
5. Aruanded

**AO6 ESITLUS**

1. Elementaaroskused
2. Põhitegevused
3. Vormindamine
4. Graafika ja diagrammid
5. Printimine ja levitamine
6. Slaidiseansi efektid
7. Slaidiseansi vaatamine

**AO7 INFORMATSIOON JA KOMMUNIKATSIOON**

1. Veebi kasutamise elementaaroskused
2. Veebis navigeerimine
3. Otsing veebis
4. Järjehoidjad (bookmarks)
5. Elektronposti kasutamise elementaaroskused
6. Kirjavahetus
7. Adresseerimine
8. Postkasti haldamine
9. Listid ja uudisgrupid



# ***Eesti viipekeele õpetamise tasemeprogrammid***

Koostaja: Regina Paabo

Koostatud Euroopa Nõukogu keeleõppe raamdokumendi ja viipekeele kui võõrkeele õpetamise aineprogrammide alusel Phare ACCESS2002 programmi raames. **Täiendatud ja parandatud 30.01.2008.a.**



KomaKe



|                         |    |   |
|-------------------------|----|---|
| Vilunud keelekasutaja   | C2 | <p><b>Mõistmine.</b> Saab vaevata aru igasugusest viiplitsemisest, olenemata sellest, kus, mis teemal ja millise keelekasutusega kurt seda esitab. Raskusi ei tee võõrastel teemadel esitatud teksti seosetu ja ebaselge esitus, kui antakse aega kurdi keelekasutusega kohanemiseks. Mõistab nüansse ja kõnekeelseid tähendusvarjundeid. Tuleb edukalt ja vabalt toime viipekeelse suhtlemisega, oskab orienteeruda vastavalt kurtide keelekasutusele.</p> <p><b>Suuline esitus (viiplimine).</b> Saab vaevata osaleda mistahes teemadel vestluses ja diskussioonis ning oskab end spontaanselt, ladusalt ja täpselt väljendada, kasutades selleks grammatiliselt õiget viipekeelt. Oskab täpselt edasi anda ja kontekstis õigesti kasutada kõnekeelseid tähendusvarjundeid ja idioome. Oskab esitada kokkuvõtlikult erinevatel teemadel nii kirjalikest kui suulistest allikatest pärinevat infot, esitada argumente, neid selgitada ja analüüsida. Oskab kasutada keelt paindlikult ja tulemuslikult erinevates situatsioonides.</p> <p>On omandanud vilumuse nii sõrmendamisel kui ka sõrmendite lugemisel.</p> <p><b>Kurtide kultuuri tundmine.</b> Orienteerub põhjalikult kurtide keele-, kultuuri- ja eluolu puudutavates küsimustes, omab põhjalikke teadmisi kurtusest, selle eripäradest ja kompensatoorsetest abivahenditest. On pädev nende teemade üle arutlema ning uurimusi läbi viima.</p> |
|                         | C1 | <p><b>Mõistmine.</b> Mõistab pikemaid tekste mistahes teemade (ka võõraste) valdkonnas ja situatsioonides. Saab aru viiplitsemisest, millel puuduvad seosed või kus mõte on esitatud ebaselgelt, juhul, kui on võimalik esitada täiendavaid küsimusi.</p> <p><b>Suuline esitus (viiplimine).</b> Oskab end spontaanselt ja ladusalt mõistetavaks teha. Oskab väljendada end viipekeeles selgelt, loogiliselt, üksikasjalikult nii tuttavatel kui tundmatutel teemadel. Tuleb suhtlemisel toime mistahes keelekasutusega kurtidega ladusalt ja vabalt.</p> <p>Sõrmendamisel ja sõrmendite lugemisel on omandanud teatud vilumuse.</p> <p><b>Kurtide kultuuri tundmine.</b> Orienteerub kurtide ajaloos ja viipekeelses folklooris.</p>   |
| Iseseisev keelekasutaja | B2 | <p><b>Mõistmine.</b> Mõistab tuttavatel teemadel ka keerukamate tekstide, kõnede ja ettekannete põhisisu, kui need käsitlevad igapäevateemasid või kurtide kogukonda puudutavaid teemasid. Suudab osaleda aruteludes, tabades tuttavate teemade puhul keerukamaid nüansse. Tuleb toime üks-ühele suhtlemisega minimaalse keeleoskusega kurtidega igapäevateemadel. Tunneb ära ja oskab tõlgendada viipetekstides kurtide poolt enamkasutatavaid ideomaatilisi märke.</p> <p><b>Suuline esitus (viiplimine).</b> Oskab lihtsate seostatud lausetega kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja kavatsusi ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ja plaane. Suudab spontaanselt ja ladusalt vestelda viipekeelt emakeelena kõnelevate kurtidega igapäevateemadel.</p> <p>Sõrmendab vabalt ja ka sõrmendite lugemisel üldjuhul ei esine raskusi, kui need on esitatud rahulikult.</p> <p><b>Kurtide kultuuri tundmine.</b> Lisaks eelnevale on omandanud teadmised pimekurtusest ning pimekurtide probleemaatikast (suhtlemine, eluolu, õpetus); tunneb kurtide kultuuris kasutatavaid surdotehnilisi abivahendeid; omab ülevaadet kurtide kogukonnas religiooniga seotud küsimustes.</p>  |
|                         | B1 | <p><b>Mõistmine.</b> Mõistab olulist informatsiooni võõrastel teemadel, tuttavatel teemadel (töö, kool, vaba aeg, tervis jne.), saab aru nüanssidest ja</p>   |



|                         |                         |   |
|-------------------------|-------------------------|---|
|                         | suhtluslävi             | <p>tähendusvarjunditest. Suudab end kurtidega üks-ühele suheldes mõistetavaks teha, oskab ettevalmistuseta vestelda tuttavalt, huvitaval või olulisel teemal: pere, hobid, töö, reisimine ja päevasündmused.</p> <p><b>Suuline esitus (viiplemine).</b> Oskab eesti viipekeeles väljendada lihtsamaid tekste tuttavatel või talle huvi pakkuvatel teemadel. Oskab viipekeeles kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti, unistusi ja plaane. Suudab vestelda viipekeelt emakeelena kõnelevate kurtidega igapäevateemadel.</p> <p>On saavutatud sõrmentide väljendamisel ja nende mõistmisel sujuvuse.</p> <p><b>Kurtide kultuuri tundmine.</b> On omandanud peamised teadmised kurtide kultuuri- ja eluolu küsimustes (omab ülevaadet kurdispetsiifilistest organisatsioonidest ja toetussüsteemist, seadusandlusest ja traditsioonidest).</p>   |
| Algtaseme keelekasutaja | A2<br>esmane keeleoskus | <p><b>Mõistmine.</b> Suudab mõista lauseid ja üldkasutatavaid väljendeid, mis on seotud keelekasutajale tuttavate valdkondadega (nt. info perekonna kohta, sisseostude tegemine, tervisest rääkimine, kodukohast, tööst, õppimisest). Saab aru lihtsatest ja lühikestest viipetekstidest, mõistab ütluse põhisisu. Oskab lihtsal viisil suhelda tingimusel, et vestluspartner aeglaselt räägib, öeldut kordab või ümber sõnastab.</p> <p><b>Suuline esitus (viiplemine).</b> Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsust ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel. Oskab lihtsate viipekeelsete fraaside ja lausete abil kirjeldada oma perekonda ja teisi inimesi, elutingimusi, hariduslikku tagapõhja, praegust või eelmist tööd ja väljendada oma vajadusi. Oskab kaasa rääkida, kuigi vestluse juhtimisega ei tule veel toime.</p> <p>Suudab kasutada sõrmentideid ja neid lugeda, kui viiplemine on aeglane ja selge.</p> <p><b>Kurtide kultuuri tundmine.</b> On omandanud esmased teadmised kurtide kultuurilisest– keelelisest ja hariduslikust eripärast ja mitmekesisusest.</p> |
|                         | A1<br>läbimurre         | <p><b>Mõistmine.</b> Saab aru tuttavatest viibetest ja fraasidest, mis puudutavad isikut ennast, tema perekonda ja vahetut ümbrust, kui vestluspartner viipleb aeglaselt ja selgelt, vajadusel öeldut kordab ja toetab verbaalse kõnega.</p> <p><b>Suuline esitus (viiplemine).</b> Oskab lihtsal viisil suhelda, kui vestluspartner aeglaselt viipleb ja vajadusel öeldut kordab või toetab artikuleeritud kõnega. Suudab ennast ja teisi tutvustada ning ise küsida ja vastata küsimustele oma elukoha, talle tuttavate inimeste ja asjade kohta ning väljendada oma vajadusi. Tunneb sõrmentideid ja suudab raskustega ja aeglaselt väljendada ning lugeda, kui sõrmentideid aeglaselt ja selgelt.</p> <p><b>Kurtide kultuuri tundmine.</b> On omandanud esmased teadmised kurtuse olemusest ja keelelisest mitmekesisusest; käitumisnormidest ja tavadest (nimeviiped).</p>   |

## **Eesti viipekeel võõrkeelena A ja B taseme AINEKAVA üldkirjeldus**

**Õppe-eesmärk:** Õpetamisel kasutatakse Inglismaalt 60.-ndatel aastatel alguse saanud kommunikatiivset keeleõpetust (*Communicative Language Teaching*). Nimetatud õpetuses vaadeldakse keelt suhtlemisaktina ning õpetamisel keskendutakse loovate tegevuste kaudu oskuste omandamisele, mis on vajalikud selleks, et kurtide kultuuris olla suhtlemissituatsioonis kommunikatiivselt kompetentne.

### **Õppe metoodiline alus:**

- Õpetamisel lähtutakse suhtluskeele põhimõtetest, kus peaarõhk on asetatud teemakohaste viibetele ja nende omavaheliste mõtestatud seoste loomisele suhtlemissituatsioonides.
- Õpetamisel ei pöörata spetsiaalselt tähelepanu viipekeele grammatikale, grammatikareeglite omandamine toimub kontekstis praktiliste harjutuste ja ülesannete kaudu.
- Õpetamisel vaadeldakse eesti viipekeelt eelkõige suhtlusaktina sotsiokultuurilises kontekstis. Kurtide kultuurilist eripära tutvustatakse kahel viisil:
  - a. integreeritult igasse teemasse;
  - b. konkreetsete teemadena.
- b. Õpetus toimub loovuse ja individuaalsuse printsiibil, kasutades erinevaid võtteid ja materjale (pildid, salvestatud tekstid, kirjalikud tekstid, rollimängud, multifilmid, laulud, luuletused, vestlused, autelud jmt.). Õppijaid julgustatakse viibetega oma mõtteid ja soove väljendama ning vigadesse suhtutakse sallivalt.
- Õpetuskeeleks on viipekeel, ainult vajadusel selgitakse eesti keeles, miks ja mida tehakse.
- Õpetamisel arendatakse oma keha tunnetust ja liikuvust, visuaalset taju ning kehakeele jälgimise oskust.
- Oluliseks peetakse positiivset suhtlemist soodustava keelekeskkonna ja kultuurilaborite loomisele rühmas.

**Sihtgrupp:** Mõeldud ennekõike neile, kes alustavad eesti viipekeele õppimist võrkeelena ega oma seost kurtide kooskonnaga. Seega, õppima asujalt eelnevaid teadmisi viipekeelest ja kurtusest ei eeldata.

### **ÕPPESISU:**

- Töö viipevaraga: temaatiliste üksikviibete omandamine, tuletamine ja seostamine. Õppetöös kasutatakse hulganisti näitlikke vahendeid ning selgitustega peavad kaasnema konkreetsed näited.
- Ühtegi teemat ei käsitleta sügavuti, kuid kogemuslikud ülesanded peavad olema konkreetsed ning arvestama õppija individuaalsete võimete ja oskustega.
- Fraaside ja 3-4 viipega lausete moodustamine etteantud lause mudelite järgi.
- Isikukohaste küsimuste esitamine, neist arusaamine ja neile vastamine.
- Viipetekstidest tuttavate viibete äratundmine, tähendussisu ja väljendite mõistmine ja taasesitamine.
- Töö oma keha tunnetamise ja nägemistaju arendamisega.
- Kultuuri õpetamine algab õppija enda kultuurist ning laieneb õpitava kultuuri vaatlemisele.

### **Keeleteadmised**

**Teemad:** TUTVUMINE. VIISAKUSVORMID. TERVITUS. ISIKUD. OBJEKTID. IGAPÄEVASED TEGEVUSED. PEREKOND. SUHTED. ELUKESKKOND. KODU.

**Grammatilised kategooriad** (teemadest lähtuvalt):

- Viipevara: ikoonilisus ja arbitraarsus, viipeloomed.
- Mittekäelised elemendid: näo ja kehasignaalid viipekeeles.
- Viiperuum: objektide asukoha määramine, paigaldamine, liikumine ja kirjeldamine, suhete väljendamine.
- Küsiviiped ja küsimuste esitamine ning neile vastamine.
- Määruste väljendamine (aeg, koht, hulk).
- Numeratsioon (põhiarvud, järgarvud).
- Suullugemine. Artikulatsioon.

**Sõrmendamine:** Sõrmendite tundmaõppimine, nende esmane kasutamine nimede sõrmendamisel.

**Kultuuriteadmised:** Esmased teadmised kurtuse olemusest ja keelelisest mitmekesisusest; käitumisnormidest ja tavadest (nimeviiped).

### **Tulemus kursuse lõpuks:**

**Mõistmine:** kui vestluspartner viipeleb aeglaselt, selgelt ning vajadusel toetab artikuleeritud kõnega, siis õppija:

- suudab palvetele reageerida, kui keegi palub midagi teha;
- oskab leida viipetekstidest olulist informatsiooni, seda ümber sõnastada ja viipekeeles väljendada;
- saab aru lihtsalt viibeldud ütluste põhisust;
  - suudab mõista igapäevaseid väljendeid ning lihtsamaid fraase;
  - saab aru isikukohasest infost, lihtsalt esitatud isikukohastest küsimustest;
  - saab aru kellaajast, numbritest ja hindadest;
- saab aru sõrmendamisest, kui seda tehakse aeglaselt ja rahulikult.

**Väljendamine** (aeglaselt, õigeid märke otsides ja eksides):

- oskab ennast ja teisi tutvustada (esitleda);
- oskab nimetada nädalapäevade, kuude ja aastaegade nimetusi, oskab küsida kella;
- oskab esitada lihtsamaid küsimusi ning neile vastata; vabandada ja vabandustele vastata
- oskab rääkida oma elukohast, talle tuttavatest inimestest ja asjadest;

- teab ja oskab väikeste raskustega ja aeglaselt kasutada sõrmendeid.

**Kursuse kestvus:** 80 tundi (2 AP), mis sisaldab

- 40 tundi auditoorset tööd
- 40 tundi iseseisvat tööd (töö kirjandusega; töö viipevaraga ja fraasidega; viipekeelsete tekstidega; enda poolt salvestatud viipetekstide analüüs)

**Hindamine:**

- Eksam on jaotatud kaheks osaks:
  - o **Ise viiplemine** (monoloog, dialoog):
    - enda ja oma lähedaste tutvustamine (salvestus liikuva pildina); enda poolt viibeldud teksti analüüs
    - etteantud situatiivse pildi järgi jutustamine
    - küsimused eksamineerijalt (kurtusest, kurtide ja kuuljate eripärast, igapäevaelust)

Selles osas hinnatakse viipevara rikkust õpitud viipevara ulatuses; viipevara õiget kasutust vastavalt kontekstile ja oskust analüüsida oma viiplemist (nõrkade ja tugevate kohtade märkamist vastavalt keelereeglitele). Olulist tähelepanu pööratakse viiplemise lihtsusele, mõtte esitamise selgusele ja sõrmendite kasutamisoskusele. Kuivõrd on võimeline vastama küsimustele, kui need on esitatud üks-ühele lihtsalt, aeglaselt ja selgelt. Vajadusel võib viiplemist toetada suulise kõnega.

- o **Viiplemisest aru saamine** (monoloog videosalvestuselt)
  - lünkharjutus

Selles osas hinnatakse seda, kuivõrd eksamineeritav suudab videosalvestuselt mõista teksti tervikuna, tunda ära igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase õpitud teemal.

- Eksam kestab 30 minutit.
- Eksam toimub üks ühele.
- Eksaminandil on lubatud paluda sõnumi kordamist, kui ta sellest esimesel korral aru ei saa.
- Eksamil võib kasutada sõnastikke.

- *Eksamil antud ülesanded peavad vastama õpitud keeleoskustasemele ja nende mahtu võib vastavalt varieerida.*

## VIIPEVARA

Üksikute viibete õpetamine toimub läbi erinevate teemade. Rääkimine erinevatel teemadel peab olema üles ehitatud selliselt, et see motiveeriks keele kasutamist mingis kindlas reaalses situatsioonis, ergutaks õppijaid omavaheliseks suhtlemiseks, avardaks õppija viipevara ning oleks seotud kurtide kultuuriga.

### 1. Tutvumine, tervitamine ja viisakusvormid:

- esimene kohtumine viipekeelelega
  - o Sõnumi, info edastamine sõnatult tegevuste jäljendamisel (pantomiiimiliste liigutuste harjutamine):
    - Icoonilised märgid, tuletamine (üldtuntud tegevused, objektid)
    - keha tunnetamine ja liikumine
    - mittekäeliste näosignaali kasutamine sõnumi tähenduses
    - viipeloomed
- esimene vestlus
  - o sõrmendamine
  - o tutvumine
    - nimeviiped
    - kontakti loomine
    - endast rääkimine: *kuulen (kuulja); ei kuule (kurt)...*
    - inimese 5 meeleorganit
    - küsimuste esitamine, küsimused:
  - o tervitamine
    - kurtide tervitamise eripärad
    - lausemallid: SINA oma NIMI... MIS?; SINA KURT... KUULJA?

- viisakusväljendid

## 2. Isikud ja nende kirjeldamine

- isikud
- osutamine (kehaosad, asesõnad, kohamäärused)
- enesekohased kirjeldused: *vanus, välimus, sugu...*
  - omadust väljendavad viiped
- küsimused
- vastandid
- numbrid 0 -100

## 3. Perekond

- pereliikmed
  - pereliikmete tutvustamine
  - pereliikmete kirjeldamine
  - suhted peres: *kes, kelle oma?*
- hulga väljendamine
- ametid: *kes millega tegeleb*
- peremudelid kurtide kultuuris
- tegevust väljendavad mittereeglipärased viiped...

## 4. Kodu, maja, lähiümbus

- elukoht: *linnas, maal, majas, korteris...*
- ruumid kodus
- asjad kodus – mööbel
  - esemete kirjeldamine
    - suurus
    - kuju
- kodused tegevused
- viiperuum; paigaldamine, asukoha määramine
- järgarvud
- kohamäärused... *kõrval, peal, all, üleval....*

## 5. Elukeskkond, igapäevaeluga seotud kohad ja tegevused

- nädalapäevad
  - päeva ajaline jaotuvus: *hommik, lõuna, õhtu, öö*
- kellaeg
- päeva jooksul sooritatavad tegevused
- päeva jooksul viibimine teatud ameti- ja teenindusasutustes (*kohad, kus mida tehakse*)
- suunaviipid (*kust kuhu...*)
- omadust ja tegevust väljendavate viibete ühildumine objektiga
- järgarvud

## 6. Vaba aeg ja meelelahutus

- tervislikud eluviisid (toitumine, sportlik tegevus)
- aastaajad, tegevused erinevatel aastaegadel
- ajamäärused
- puhkamine (Eestis)
- hobid ja meelepärased tegevused
- peamised huvialad ja tegevused,
- traditsioonid ja tähtpäevad kurtide kogukonnas

## A2 algtaseme keelekasutaja – esmane keeleoskus

Arendatakse A1 tasemel õpitud viipevara kasutama erinevates suhtlusolukordades, uute teemakohaste viibete omandamine ja varem õpituga seostamine.

**Sihtgrupp:** Mõeldud on neile, kes viipekeelele on varem kokku puutunud, õppima asujalt eeldatakse A1 taseme eelnevat läbimist.

### Õppesisu:

- Töö viipevaraga: A1 tasemel õpitud viipevara pidev kordamine ja süvendamine.
- Uute teemade üksikviibete ja fraaside omandamine, tuletamine ja seostamine. *Õppetöös kasutatakse endiselt hulganist näitlikke vahendeid ning selgitustega peavad kaasnema konkreetsed näited.*
- Fraaside ja 3-4 viipega lausete moodustamine etteantud lausemudelite järgi.
- Isikukohaste küsimuste esitamine, neist arusaamine ja neile vastamine.
- Viipetekstidest tuttavate viibete äratundmine, tähendussisu ja väljendite mõistmine ja taasesitamine.
- Vaba vestluse käigus arendatakse teadmiste, mõtete, kogemuste ja tunnete väljendamist veidi sügavamalt.
- Jätkatakse tööd kehaga, näoilmetega ning nägemistajuga.
- Grammatikareeglitega tutvutakse praktiliste harjutuste käigus.
- Jätkub kurtide kultuuri õpetamine, keskendudes peamiselt haridus- ja sotsiaalteemadele.

### Keeleteadmised

**Teemad:** RIIE TUSESEMED. VÄRVID. ÕPPIMINE. ÜHISKONDLIKUD TEGEVUSALAD. LIIKLEMINE LINNAS. ASUTUSED. TEENINDUSFÄÄR. TERVISHOID.

### Grammatilised kategooriad:

- Antakse ülevaade viipekeele fonoloogiast (*kireemid*).
- Inimese sisemiste ja väliste omaduste, emotsioonide kirjeldamine ja väljendamine klassifikaatorite ja miimika abil;
- Liikumine viiperuumis ja lokalisatsioon,
- Kohamäärused (*juurde, peale, alla, kõrvale...*)
- Vastandid
- Rollimuutused viipekeeles

**Sõrrendamine:** Sõrrendite kasutamine ja lugemine.

**Kultuuriteadmised:** Tutvutakse kurtide kultuuri eripäraga, keskendudes peamiselt haridus- ja sotsiaalteemadele.

### Tulemus kursuse lõpuks:

#### Mõistmine

- Suudab mõista lauseid ja üldkasutatavaid väljendeid, mis on seotud õpitud valdkondadega (nt. info perekonna kohta, sisseostude tegemine, tervisest, tööst, kodukohast, õppimisest rääkimine jne).
- Saab aru lihtsatest selgitustest, kuidas liikuda punktist A punkti B (jalgsi, või ühiskondlikku transporti kasutades).
- Oskab lihtsal viisil suhelda tingimusel, et vestluspartner aegleselt räägib, öeldut kordab või ümber sõnastab.
- Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsesest ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel.
- Saab aru lühikestest salvestatud jutustavatest tekstidest, kui teema on ette teada ning räägitakse aeglaselt.

### Väljendamine:

- Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel.
- Oskab lihtsate viipekeelsete fraaside ja lausete abil kirjeldada teisi inimesi, elutingimusi ja väljendada oma vajadusi.
- Suudab õpitud viipevara osas teha üldistusi ning kasutada viipeid mõtestatult vastavalt situatsioonile.
- Oskab küsida, söögikohtades tellida lihtsamaid toite ja jooke.
- Oskab küsida teed, oskab teed juhatada, oskab küsida vajalikku infot, kuidas jõuda sihtpunkti.
- Oskab paluda vabandust ja põhjendada oma vabandamist.
- Oskab jutustada harrastustest ja huvialadest ning varasematest tegevustest. Oskab vastata, millised tegevused meeldivad ja millised ei meeldi.
- Oskab väljendada oma meeleolu ja tervislikku seisundit.

**Sõrmendamine.** Suudab sõrmendeid kasutada ja neid lugeda, kui seda tehakse aeglaselt ja selgelt.

**Kursuse kestvus:** 2 AP (80 tundi), mis sisaldab

- 40 tundi auditoorset tööd
- 40 tundi iseseisvat tööd (töö kirjandusega; referaadi koostamine ja selle esitamine; töö sõnavara ja tekstidega; videosalvestus, selle analüüs)

### **Hindamine:**

- Eksam on jaotatud kaheks osaks:
  - **Ise viiplemine** (monoloog, dialoog)
    - enda poolt viibeldud teksti salvestamine (vabal teemal) ja selle analüüs
    - kaaslaste viiplemise analüüs
    - kirjaliku teksti esitamine viipekeeles või etteantud situatiivse pildi järgi jutustamine
    - küsimused eksamineerijalt (kurtusest, kurtide ja kuuljate eripärast, igapäevaelust)

Selles osas hinnatakse viipevara rikkust õpitud viipevara ulatuses; viipevara õiget kasutust vastavalt kontekstile ja oskust analüüsida enda ja teiste viiplemist (nõrkade ja tugevate kohtade märkamist vastavalt keelereeglitele). Olulist tähelepanu pööratakse viiplemise lihtsusele, mõtte esitamise selgusele ja sõrmendite kasutamisoskusele. Hinnatakse, kuivõrd õppija mõistab viipekeeles esitatud küsimusi ja on võimeline neile vastam, kui need on esitatud üks-ühele lihtsalt, aeglaselt ja selgelt.

- **Viiplemisest aru saamine** (monoloog videosalvestuselt)
  - Viibeldud teksti tõlkimine kirjalikku eesti keelde

Selles osas hinnatakse seda, kuivõrd eksamineeritav suudab videosalvestuselt mõista teksti tervikuna, tunda ära igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase õpitud teemal ning esitada seda kirjalikult (adekvaatne tõlge) korrektses eesti keeles.

- Eksam kestab 30 minutit.
- Eksam toimub üks ühele.
- Eksaminandil on lubatud paluda sõnumi kordamist, kui ta sellest esimesel korral aru ei saa.
- Eksamil võib kasutada sõnastikke.

- *Eksamil antud ülesanded peavad vastama õpitud keeleoskustasemele ja nende mahtu võib vastavalt varieerida.*

### **VIPEVARA**

Üksikute viibete õpetamine toimub läbi erinevate teemade. Rääkimine erinevatel teemadel peab olema üles ehitatud selliselt, et see motiveeriks keele kasutamist mingis kindlas reaalses situatsioonis, ergutaks õppijaid omavaheliseks suhtlemiseks, avardaks õppija viipevara ning oleks seotud kurtide kultuuriga.

#### **1. Riietus, mood ja värvid**

- Inimese väliste omaduste kirjeldamine klassifikaatorite abil;
- Riiekirjeldamine sõltuvalt aastaegadest ja olukorrast

- värvid ja kujundid
- vastandid

## 2. Kooliharidus, erinevad õppimisvõimalused

- Õppimisvõimalused (asutused)
- Ruumid õppeasutustes
- Isikud õppeasutustes
- Õppeained
- Mõtlemise ja õppimisega seotud tegevused
- Kurtide õppimisvõimalused
- Ajamäärused

## 3. Liiklemine linnas

- Asutused linnas (*pank, post, toitlustusasutused, teater, kino, kauplused jmt.*), nendega seotud toimingud, lahtiolekuajad, teenindus
- Objektide paiknemine
- Orienteerumine linnas, liiklusvahendid,
- Võõras linnas, tee juhatamine

## 4. Teenindussfäär (sisseoste tegemas, toitlustamine),

- Numeratsioon 101...
- Lähme poodi
  - väljendid sisseostude tegemisel
- Lähme sööma (kohvikusse)
  - söögikorrad ja kohad
  - toidud
  - väljendid toidu tellimisel

## 5. Tervishoid

- haigused, ravi
- tegevused arsti juures, haiglas
- tunnete väljendamine
- hügieen
- tervislikud eluviisid



**B1** tasandil toimub viibete õppimine kontekstikeskselt ning viibete täiendamine mitmesuguste viipekeelsete ja kirjalike tekstide analüüsi abil. Alustatakse viipekeele grammatikareeglite süvendatud õppega. Rohkem tähelepanu pööratakse kurtide kooskondlikule tegevusele, külastused kuulmispuudega inimeste asutustesse, kohtumised kurtidega suhtlemise eesmärgil (loomuliku keelekeskkonna loomine).

**Sihtgrupp:** Mõeldud on neile, kes viipekeelega on varem kokku puutunud, kes suudavad ennast ja oma vajadusi kurdile arusaadavaks teha. Võimalusel eeldatakse õppima asujalt A2 taseme eelnevat läbimist.

### Õppesisu:

- Töö viipevaraga: uute mõistete omandamine, viipevara laiendamine ning õpitud viibete üldistamine ning seostamine.
- Viipekeele põhiliste lausemoodustusreeglite tundmaõppimine ning lausete moodustamine.
- Viipekeelse suhtlemise vilumuse arendamine erinevates suhtlussituatsioonides (vaba viipekeelse vestluse arendamine).
- Verbaalse keele mõju vältimine viiplemisele, viiplemisel eeldatakse stiilipuhust.
- Lühikeste viipekeelsete ettekannete esitamise oskuse arendamine ja analüüs.
- Pikemate viipekeelsete tekstide mõistmine, sisu analüüsimise oskuse arendamine.
- Kirjalike tekstide ümbersõnastamine, küsimustele vastamine ja viiplemine.
- Ideomaatiliste viipemärkide ja kõnekeelsete tähendusvarjundite tundmaõppimine ja kasutamine.

### Metoodilised põhimõtted:

- Õpetamine toimub viipekeeles, soovitavalt võiksid õppijad kasutada ka vaheaegadel omavahelises vestluses viipekeelt.
- Keelt õpetatakse loominguliselt, kasutades erinevaid tehnikaid ja materjale, rõhuasetus on viipekeelsete tekstide arusaamisel ja enda viiplemise salvestamisel ning analüüsimisel.
- Luuakse situatioone, mis nõuavad õppijalt keele loomingist kasutamist (kohtumine kurtidega loomulikus keelekeskkonnas).
- Alustatakse tutvumist idiomaatiliste märkidega ning nende kasutusvaldkondadega.
- Õppijaid julgustatakse ennast väljendama grammatiliselt võimalikult õigesti. Keeleaktis tekkinud vead parandatakse ja põhjendatakse lähtuvalt grammatikareeglitest.

### Keeleteadmised

**Teemad:** KULTUUR. OLME, TÖÖ, SOTSIAALVALDKOND. REISIMINE. EESTI GEOGRAAFILINE KAART. ILMASTIK. LOODUSNÄHTUSED. TEENINDUSSFÄÄR.

### Grammatilised kategooriad:

- Ülevaade viipekeele fonoloogiast ja morfoloogiast.
- Viiperuumi semantiseerimine: Klassifikaatorid. Paigaldamine. Liikumine.
- Viipekeele lauseõpetuse jälgimine.
- Aja- ja hulgamõistete kasutamine viiperuumis.
- Võrdlusastmed

**Sõrmendamise vilumuse arendamine.**

**Kultuuriteadmised:** Kurtide kultuuri – ja eluolu süvendatud õpe, pööratakse tähelepanu kurtide kooskondlikule tegevusele (kurdispetsiifilised organisatsioonid ja asutused, traditsioonid, tähtpäevad). Toetussüsteemid.

### Tulemus kursuse lõpuks:

#### Mõistmine:

- Mõistab viipekeeles kõike olulist talle tuttavatel teemal, nagu töö, kool, vaba aeg, tervis jne.

- Saab viipekeelse suhtlemisega kurtide kogukonnas hakkama, KA SIIS, KUI TEEMAVALDKOND POLE VÄGA TUTTAV.
- Oskab valida vajaliku keelekasutusviisi.
- Saab aru enda ümber toimuvast arutelust.
- Saab aru kurtide poolt viibeldud tekstidest (jutustustest), mis sisaldavad idiomaatilisi väljendeid
- Saab aru teemakohaste salvestatud viipekeelsete ja eestikeelsete tekstide põhisisust, oskab neid grammatika seisukohalt analüüsida.

#### Väljendamine:

- Oskab koostada viipekeelset teksti tuttavalt või talle huvi pakuval teemal.
- Oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ja plaane. Oskab üksikasjalikult jutustada sündmustest ja oma mõtetest seoses nendega.
- Oskab vestluskaaslastega arutada, mida ette võtta, kirjeldada oma plaane, tegevusi ja neid põhjendada
- Tuleb toime suhtlemisega teenindusasutustes jmt ettevõtetes ja ametiasutustes.
- Oskab viibetega väljendada oma tundeid ja reageerida vestluskaaslase tundeavaldusele.
- Oskab väljendada oma arvamusi, nõudmisi ja kavatsusi, kasutades idiomaatilisi väljendeid.
- Oskab üksikasjalikult jutustada nähtud sündmustest ja oma mõtetest seoses sellega.
- Oskab nähtud või kuulnud teksti lühidalt kirjeldada.

**Sõrmendamine:** Saavutatud on sõrmendite väljendamise ja selle mõistmise sujuvus.

**Kursuse kestvus:** 3 AP (120 tundi), mis sisaldab

- 50 tundi auditoorset tööd
- 70 tundi iseseisvat tööd (töö kirjandusega; töö viipevaraga ja tekstidega; videosalvestus, selle analüüs)

#### **Hindamine:**

- Eksam kestab 30 minutit.
- Eksam toimub üks ühele.
- Eksam viiakse läbi viipekeeles, kogu suhtlemine toimub viipekeeles.

#### Hindamisele tulevad alljärgnevad osad:

- a) viipekeelse vestluse (B1 keeleoskustase) suuline järeltõlge videosalvestuselt;
- b) etteantud kirjaliku teksti (30 kirjarida) tõlkimine viipekeelde (B1 keeleoskustase);
- c) viipekeelse teksti (B1 keeleoskustase) kirjalik tõlge;
- d) testi sooritamine (teoreetilised teadmised kurtide kultuurist, ajaloo, kurtuse olemusest ja viipekeele lingvistilistest alustest);
- e) posterit (õpitud teemade seostamine) suuline esitlus (viipekeeles);
- f) etteantud kirjaliku teksti parafraaseerimine; sellest kokkuvõtte tegemine põhisisu kohta ja salvestamine viipekeeles;
- g) salvestatud tekstide viipekeelne analüüs (enda ja kaaslaste);
- h) intervjuu üldharivatel teemadel kurtide kultuurist ja viipekeelest.

- *Eksamil antud ülesanded peavad vastama õpitud keeleoskustasemele ja nende mahtu võib vastavalt varieerida.*

#### **Hinnatakse:**

- **Ise viiplemine** (monoloog, dialoog)

Selles osas hinnatakse viipevara rikkust õpitud viipevara ulatuses; viipevara õiget kasutust vastavalt kontekstile ja oskust analüüsida enda ja teiste viiplemist (nõrkade ja tugevate kohtade märkamist vastavalt keelereeglitele). Olulist tähelepanu pööratakse tekstide parafraaseerimisoskusele ja selle esitamise selgusele eesti viipekeeles. Hinnatakse viipekeele ladusat esitlust nii tekstide viiplemisel kui ka suhtlemisel.

- **Viiplemisest aru saamine** (monoloog videosalvestuselt)
  - Viibeldud teksti tõlkimine kirjalikku eesti keelde

Selles osas hinnatakse seda, kuivõrd eksamineeritav suudab videosalvestuselt mõista teksti tervikuna, tunda ära igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase õpitud teemal ning esitada seda kirjalikult (adekvaatne tõlge) korrektses eesti keeles.

Eksamil on lubatud eksamineerijal esitada täiendavaid küsimusi kontrollimaks eksamineeritava arusaamist ja/või aktiveerimaks (ajendada) teda enam viiplema.

## **VIIPEVARA**

Üksikute viibete õpetamine toimub läbi erinevate teemade. Rääkimine erinevatel teemadel peab olema üles ehitatud selliselt, et see motiveeriks keele kasutamist mingis kindlas reaalses situatsioonis, ergutaks õppijaid omavaheliseks suhtlemiseks, avardaks õppija viipevara ning oleks seotud kurtide kultuuriga. Alustatakse idiomaatiliste viibete tundmaõppimisega, õpitakse neid kasutama vastavalt kontekstile.

### **1. Kultuur (tähtpäevad ja traditsioonid)**

- erinevate tähtpäevade tähistamine
  - kombed, tegevused
  - riietus
  - toitlustamine
- kurtide kogukondlik kultuur. Huvid ja tegevused
- võrdlusastmed

### **1. Olme, sotsiaalvaldkond ja toetussüsteemid**

- kurtide kogukond, elu-olu
- sotsiaalteenused, toetussüsteemid
- juhised, reeglid

### **2. Eesti maakaart, ilmastik**

- Linnade nimetused
- Paiknemine
- Loodusnähtused ja ilmastik Eestis
- Eestis puhkamine ja reisimine

### **3. Loodusnähtused**

- Taimestik, botaanikaaias
- Loomastik, loomaaias, metsas
  - Kirjeldamine
  - Toitumine
  - Liikumine
  - Elamispaik
- Ilmaennustus
- Keskkonnakaitse

### **3. Reisimine**

- Riikide nimetused
- Erinevad rahvused, kombed
- Reisimisega seotud terminoloogia... *pileti ostmine, reisikava koostamine, info hankimine*
- Maade kirjeldused
- Hotellis... *ruumi broneerimine, toateenindus*

### **4. Teenindussfäär (ilusalong, pensioniamet, polikliinik)**

- Suhtlemine juuksuris, raamatukogus, spordiasutuses
- Spordikommentaariid, filmiülevaated
- Suhtlemine polikliinikus, pensioniametis jt ametkondlikes asutustes

**B2** Tähelepanu on suunatud grammatiliselt õigete viipekeelsete tekstide väljendamisele ja teksti mõistmisele, viipekeeles suhtlemise vilumuse arendamisele.

**Sihtgrupp:** Mõeldud on neile, kes valdavad viipekeelt suhtlustasandil. Õppima asujalt eeldatakse B1 taseme eelnevat läbimist.

### Õppesisu:

- Viipevara laiendamine ning õpitud viibete üldistamine ning ning olemasolevaga seostamine
- Viipetekstide moodustamine, nende mõistmine ja analüüs
- Viipekeelse suhtlemise vilumuse arendamine erinevates suhtlussituatsioonides (vaba viipekeelse vestluse arendamine)
- Verbaalse keele mõju vältimine viiplemisele, viiplemisel eeldatakse stiilipuhtust ja grammatikareeglite õigsust.
- Lühikeste viipekeelsete ettekannete esitamise oskuse arendamine ja analüüs.
- Pikemate viipekeelsete tekstide mõistmine, sisu ja analüüsimise oskuse arendamine. Erinevate vestlusvormide harjutamine.
- Idiomaatiliste viipemärkide mõistmine ja kasutamine.
- Kirjalike parafraaseeritud tekstide viiplemine.
- Erinevate dialektide äratundmine ja nende kasutamine.
- Rahvusvahelise viipleamise põhimõtetega tutvumine.

### Metoodilised põhimõtted:

- Õpetamine toimub viipekeeles, soovitatavalt võiksid õppijad kasutada ka vaheaegadel omavahelises vestluses viipekeelt.
- Keelt õpetatakse loominguliselt, kasutades erinevaid tehnikaid ja materjale, rõhuasetus on viipekeelsete tekstide arusaamisel ja enda viiplemise salvestamisel ning analüüsil
- Luuakse situatsioone, mis nõuavad keele loomingulist kasutamist õppijalt
- Õppijaid julgustatakse ennast väljendama
- Keeleaktis tekkinud vead parandatakse ja põhjendatakse lähtuvalt grammatikareeglitest

### Keeleteadmised:

**Teemad:** ÄRI. MAJANDUS. RIIGIKORRALDUS. POLIITIKA. LIIKLEMINE LINNAS. TEENINDUSSFÄÄR. TEADUS. TEHNIKA. RIIGID. MAAD. RAHVAD. RELIGIOON

### Grammatilised kategooriad:

- Keele süntaktiliste seoste arendamine. Viipekeele transkribeerimine.

**Kultuuriteadmised:** Pimekurtus ja pimekurtide probleematika (suhtlemine, eluolu, õpetus). Surdotehniliste abivahendite ja kuuldetehnika kasutamine kurtide kultuuris. Religioon kurtide kultuuris.

### Tulemus kursuse lõpuks:

#### Mõistmine:

- Mõistab keerukamate tekstide põhisisu, mis käsitlevad nii abstraktseid kui ka konkreetseid teemasid, ning erialaseid diskussioone.
- Suudab spontaanselt ja ladusalt vestelda viipekeelt emakeelena kõnelevate kurtidega.
- Oskab selgelt ja üksikasjalikult käsitleda laia teemaderingi ainet ja selgitada oma seisukohti, neid analüüsides.
- Saab aru vähetuttavatel teemadel kurtide poolt peetavate esitluste põhisisust
- Suudab osaleda aruteludes tabades tuttavate teemade puhul keerukamaid nüansse. Tunneb ära ja oskab tõlgendada viipetekstides kurtide poolt enamkasutatavaid ideomaatilisi märke.
- Tuleb toime üks-ühele suhtlemisega minimaalse keeleoskusega kurtidega igapäevateemadel.

### Väljendamine:

- Oskab vestlust mistahes teemal sujuvalt alustada, edasi viia, suunata ja lõpetada
- Oskab anda põhjalikku infot mitmekülgset
- Oskab aktiivselt osa võtta pikematest vestlustest üldtuttavatel teemadel
- Oskab oma arvamust selgitada ja põhjendada
- Oskab vestluskaaslast aktiivsemale suhtlemisele kaasata
- Oskab üksikasjalikult ja mahlakalt kirjeldada inimest, esemeid, vahejuhtumeid, sündmusi
- Tunneb viipekeele grammatikat ja viipemoodustusprotsesse.
- Oskab avastada viipekeelse kogukonna keele erinevaid kasutajarühmi.
- Oskab analüüsida idioomide tähendusi ja stiilierinevusi.

Sõrmendab vabalt ja ka sõrmendite lugemisel üldjuhul raskusi ei esine, kui need on esitatud rahulikult.

### **Kursuse kestvus:** 3 AP (120 tundi), mis sisaldab

- 50 tundi auditoorset tööd
- 70 tundi iseseisvat tööd (töö kirjandusega; töö viipevaraga; kirjalike ja viibeldud tekstidega; videosalvestus, selle analüüs)

### **Hindamine:**

- Eksam kestab 30 minutit.
- Eksamikandidaat peab oskama õpitud viipevara kasutama grammatiliselt õigesti ning tundma kurtide kultuuri põhiaspekte ja olema suuteline seda analüüsima ja võrdlema.
- Eksamit võtab vastu komisjon, kus on nii kurte kui kuuljaid viipekeele valdajaid.
- Eksamil kogu suhtlemine toimub viipekeeles.

### Hindamisele tulevad alljärgnevad osad:

- a) viipekeelse ja verbaalse teksti (B2 keeleoskustase) sünkroontõlge video- ja helisalvestuselt;
- b) kirjaliku teksti tõlkimine viipekeelde (B2 keeleoskustase);
- c) viipekeelse teksti (B2 keeleoskustase) kirjalik tõlge;
- d) suuline ettekanne vabalt valitud teemal (videosalvestus) ja selle analüüs etteantud projekti põhjal;
- e) dialoogi salvestamine etteantud teemal ja analüüs;
- f) harjutus grammatikareeglite tundmiseks;
- g) test (teoreetilised teadmised kurtide kultuurist, ajaloo, kurtuse olemusest ja viipekeele lingvistikast);
- h) vaba viipekeelne vestlus mistahes teemal.

- *Eksamil antud ülesanded peavad vastama õpitud keeleoskustasemele ja nende mahtu võib vastavalt varieerida.*

### **Hinnatakse:**

- **Ise viiplemine** (monoloog, dialoog)

Selles osas hinnatakse seda, kui võrd eksamineeritav suudab viipevara ulatuses; viipevara õiget kasutust vastavalt kontekstile ja oskust analüüsida enda ja teiste viiplemit (nõrkade ja tugevate kohtade märkamist vastavalt keelereeglitele). Olulist tähelepanu pööratakse tekstide parafraseerimisoskusele ja selle esitamise selgusele eesti viipekeeles. Hinnatakse viipekeele ladusat esitlust nii tekstide viiplitsemisel kui ka suhtlemisel.

- **Viiplemisest aru saamine** (monoloog videosalvestuselt)

- Viibeldud teksti tõlkimine kirjalikku eesti keelde

Selles osas hinnatakse seda, kui võrd eksamineeritav suudab videosalvestuselt mõista teksti tervikuna, tunda ära igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase õpitud teemal ning esitada seda kirjalikult (adekvaatne tõlge) korrektses eesti keeles.

Eksamil on lubatud eksamineerijal esitada täiendavaid küsimusi kontrollimaks eksamineeritava arusaamist ja/või aktiveerimaks (ajendada) teda enam viiplema.

## **VIIPEVARA**

Üksikute viibete õpetamine toimub läbi erinevate teemade. Rääkimine erinevatel teemadel peab olema üles ehitatud selliselt, et see motiveeriks keele kasutamist mingis kindlas reaalses situatsioonis, ergutaks õppijaid omavaheliseks suhtlemiseks, avardaks õppija viipevara ning oleks seotud kurtide kultuuriga. Iga teema juures omandatakse idiomaatilisi viipeid, õpitakse neid kasutama vastavalt kontekstile.

### **1. Äri ja majandus**

- majandusalane terminoloogia
- büroohooned
- töökuulutus ja kandideerimine
- tööaladega seotud tegevused
- erinevad riigid ja rahvused

### **2. Riigikorraldus**

- o Poliitika: erakonnad
  - missugused, millega tegelevad
- o Valitsus: ministeeriumid
  - millega tegelevad
- o Määrused, seadusandlus
- o Politsei, kohtusüsteemid, suhtlemine vastavate asutustega

### **3. Liiklemine linnas**

- o autokool, õppesõit
- o liiklusmärgid
- o liiklusõnnetused
- o esmaabi... *apteek: ravimid, vitamiinid, ravimtaimed*

### **4. Teenindussfäär (post, pank, meedia, kinnisvara)**

- o konto avamine
- o kaebuste esitamine
- o postkontoriteenused
- o ajakirjad
- o televisioon ja raadio
- o päevakohased uudised
- o eluasemega seotud tehingud

### **5. Teadus ja tehnika**

- o teadusvaldkonnad
- o arvuti
- o internet
- o telefon
- o surdotehnilised abivahendid kurtide kultuuris

### **6. Maade ja rahvaste religioon**

- o religioon
- o vaatamisväärsused
- o tähtpäevad
- o traditsioonid

## Keeleseadus

Vastu võetud 21.02.1995. a seadusega (RT I 1995, 23, 334), jõustunud 1.04.1995.

Muudetud järgmiste seadustega (vastuvõtmise aeg, avaldamine Riigi Teatajas, jõustumise aeg):

16.05.1996 (RT I 1996, 37, 739) 8.06.1996

28.05.1996 (RT I 1996, 40, 773) 8.06.1996

10.09.1997 (RT I 1997, 69, 1110) 4.10.1997

15.12.1998 (RT I 1999, 1, 1) 17.01.1999

9.02.1999 (RT I 1999, 16, 275) 1.07.1999

14.06.2000 (RT I 2000, 51, 326) 1.07.2000

6.06.2001 (RT I 2001, 58, 354) 1.01.2002

13.06.2001 (RT I 2001, 65, 375) 22.07.2001

14.11.2001 (RT I 2001, 93, 565) 1.02.2002

17.01.2002 (RT I 2002, 9, 47) 1.02.2002

5.06.2002 (RT I 2002, 53, 337) 28.06.2002

19.06.2002 ( RT I 2002, 63, 387) 1.09.2002

16.10.2002 ( RT I 2002, 90, 521) 1.01.2003

10.12.2003 ( RT I 2003, 82, 551) 1.01.2004

15.12.2004 ( RT I 2005, 1, 1) 31.03.2005

8.02.2007 (RT I 2007, 17, 82) 1.03.2007, paragrahv 5 lõike 4 osas 1.07.2008

Muudetud ka Riigikohtu PSK 4.11.1998 otsusega (RT I 1998, 98/99, 1618).

### 1. peatükk

#### Üldsätted

##### § 1. Eesti keele staatus

- (1) Eesti riigikeel on eesti keel.
- (2) Eesti keele ametliku kasutuse aluseks käesoleva seaduse mõttes on eesti kirjakeele norm Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras.
- (3) Eesti viipekeel on iseseisev keel ning viibeldud eesti keel on eesti keele esinemiskuju.  
[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]
- (4) Riik soodustab eesti keele, eesti viipekeele ja viibeldud eesti keele kasutamist ning arengut.  
[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

##### § 2. Võõrkeel

- (1) Iga muu keel peale eesti keele ja eesti viipekeeleon käesoleva seaduse mõttes võõrkeel.  
[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]
- (2) Vähemusrahvuse keel on võõrkeel, mida vähemusrahvusest Eesti kodanikud on Eestis põliselt kasutanud emakeelena.
- (3) Võõrkeele toetamise meetmed ei tohi kahjustada eesti keelt.  
[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

## § 2<sup>1</sup>. Seaduse reguleerimisala

- (1) Käesoleva seadusega reguleeritakse eesti keele oskuse nõudeid ning eesti keele, eesti viipekeele, viibeldud eesti keele ja võõrkeelte kasutamist, samuti käesolevas seaduses sätestatud nõuete täitmise üle riikliku järelevalve teostamist ja vastutust keeleseaduse nõuete rikkumise eest.
- (2) Äriühingute, mittetulundusühingute, sihtasutuste ja nende töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele kasutamist reguleeritakse juhul, kui see on õigustatud avalikes huvides, milleks käesoleva seaduse mõttes on ühiskonna turvalisus, avalik kord, avalik haldus, haridus, tervishoid, tarbijakaitse ja tööohutus. Eesti keele oskuse ja kasutamise nõude kehtestamine peab olema põhjendatud ning proportsionaalne taotletava eesmärgiga ega tohi moonutada piiratud õiguste olemust.
- (3) Käesolevas seaduses ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

## § 3. Asjaajamiskeel

- (1) Riigiasutuse, kohaliku omavalitsuse ja tema asutuste (edaspidi kohaliku omavalitsuse) asjaajamiskeel ning Eesti kaitsejõudude teenistus- ja käskluskeel on eesti keel. Erandid sätestatakse käesoleva seaduse 2., 3. ja 4. peatükis.
- (2) Keelte kasutamine kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses sätestatakse vastavate seadustega.

## § 4. Eesti keele kasutamise õigus

- (1) Igaühel on õigus eestikeelsele asjaajamisele ja suhtlemisele riigiasutustes, kohalikes omavalitsustes, notari, kohtutäituri ja vandetõlgi büroos, kultuuriomavalitsustes ning asutustes, äriühingutes, mittetulundusühingutes ja sihtasutustes.
- (1<sup>1</sup>) Kurdi või vaegkuulja eesti viipekeelse ja viibeldud eestikeelse suhtlemise õigus tagatakse tõlke-teenuse võimaldamisega õigusaktides sätestatud korras.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

- (2) Asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide kõigile töötajatele peab olema tagatud eestikeelne tööalane teave, kui seadus ei sätesta teisiti.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

## § 5. Eesti keele oskuse ja eesti keele kasutamise nõuded

- (1) [kehtetu]
- (2) Avalikud teenistujad ning valitsusasutuste hallatavate riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste töötajad, samuti avalik-õiguslike juriidiliste isikute ja nende asutuste töötajad, notar, kohtutäitur, vandetõlk ja nende büroo töötajad peavad oskama ja kasutama eesti keelt tasemel, mis on vajalik teenistuskohustuste või tööülesannete täitmiseks.
- (3) Äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste töötajatele ning füüsilisest isikust ettevõtjatele sätestatakse eesti keele oskuse nõue tööülesannete täitmiseks vajalikul tasemel juhul, kui see on õigustatud käesoleva seaduse § 21 lõikes 2 nimetatud avalikes huvides.

[Lõike 4 sõnastus kuni 30.06.2008]

- (4) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 nimetatud avalikele teenistujatele, töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele kehtestab kohustusliku keeleoskustaseme Vabariigi Valitsus.

[Lõike 4 sõnastus alates 1.07.2008]

- (4) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 nimetatud isikute kohustusliku keeleoskustaseme määramisel võetakse aluseks Euroopa Nõukogu koostatud Euroopa keeleõppe raamdokumendis määratletud keeleoskustasemed.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.07.2008]



(5) Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(6) Eesti keele oskuse nõudeid ei kohaldata isikule, kes töötab Eestis tähtajaliselt väliseksperdi või välisspetsialistina.

#### § 5<sup>1</sup>. Eesti keele tasemeeksam

(1) Eesti keele oskust hinnatakse eesti keele tasemeeksamil.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(2) Tasemeeksamite läbiviijate ja hindajate loetelu kinnitab haridus- ja teadusminister käskkirjaga.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(3) Tasemeeksamite korraldava asutuse määrab ning tasemeeksamite läbiviimise korra kehtestab haridus- ja teadusminister määrusega.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(4) Kui eksaminand ei ole rahul tasemeeksami tulemusega, on tal õigus 30 päeva jooksul pärast selle teatavaks tegemist esitada Haridus- ja Teadusministeeriumile vaie oma eksamitulemuse läbivaatamiseks.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(5) Tasemeeksami tulemuste kohta esitatud vaiete läbivaatamiseks moodustatakse tasemeeksami vaidekomisjon, mille koosseisu kinnitab haridus- ja teadusminister käskkirjaga.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(6) Vaidekomisjon vaatab esitatud vaide läbi 30 päeva jooksul arvates selle saamisest ning teeb ühe järgmistest otsustest:

1) jätta vaie rahuldamata;

2) teha tasemeeksami hindajale ettekirjutus eksamitöö uuesti läbi vaadata;

3) rahuldada vaie ning teha vajaduse korral tasemeeksamite korraldava asutuse juhile ettekirjutus eesti keele tasemetunnistuse väljastamiseks.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(7) Võõrkeelse põhikooli ja gümnaasiumi eesti keele lõpueksami ja eesti keele tasemeeksami ühitamise tingimused kehtestab haridus- ja teadusminister. Kodakondsuse taotleja eesti keele eksami ja eesti keele tasemeeksami ühitamise tingimused kehtestab Vabariigi Valitsus.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(8) Põhihariduse baasil kutsekeskharidust omandavate muu õppekeelega õppegruppide lõpetajate eesti keele riigieksami ja eesti keele tasemeeksami ühitamise tingimused kehtestab haridus- ja teadusminister.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(9) Eesti keele tasemeeksamit ei pea sooritama isikud, kes on omandanud hariduse eesti keeles vähemalt ühel järgmistest tasemetest:

1) põhiharidus;

2) üldkeskharidus;

3) põhihariduse baasil kutsekeskharidus;

4) põhihariduse baasil keskeriharidus;

5) kõrgharidus.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

(10) Eesti keele tasemeeksami sooritanud isikule väljastab tasemeeksamite korraldava asutuse juht eesti keele tasemetunnistuse, mille vormi ja väljastamise korra kehtestab haridus- ja teadusminister määrusega.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

- (11) Väljastatud eesti keele tasemetunnistuste üle arvestuse pidamiseks ning riikliku järelevalve teostamiseks kantakse eesti keele tasemetunnistused riiklikusse registrisse, mille asutab ja põhimääruse kinnitab haridus- ja teadusministri ettepanekul Vabariigi Valitsus.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 5<sup>2</sup>. Tasemeeksamile suunamine ja eesti keele tasemetunnistuse kehtetuks tunnistamine**

- (1) Kui riiklikku järelevalvet teostaval ametiisikul (edaspidi keeleametnik) on järelevalve käigus tekkinud põhjendatud kahtlus, et isiku keeleoskus ei vasta õigusaktides sätestatud keeleoskustaseme nõuetele, suunatakse isik keeleametniku ettekirjutusega tasemeeksamile.
- (2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ettekirjutuse täitmise tähtaja määramisel võetakse arvesse aega, mis kulub nõutaval tasemel keeleoskuse omandamiseks. Kui isik on sooritanud ettekirjutuses määratud tähtaja jooksul nõutaval tasemel eesti keele eksami, siis on tal õigus taotleda keeleõppekulu hüvitamist kuni 100 protsendi eesti keele õppe eest tasutud õppeteenustasu ulatuses.
- (3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud keeleõppe kulu hüvitatakse kodakondsuse seaduse § 81 lõike 1 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruses sätestatud piirmäära ulatuses.
- (4) Tasemeeksameid korraldava asutuse juht tunnistab keeletunnistuse kehtetuks, kui isik ei ole keeleametniku ettekirjutuses määratud tähtaja jooksul sooritanud vähemalt keeletunnistusel märgitud tasemele vastavat tasemeeksamit. Keeletunnistuse kehtetuks tunnistamise otsus tehakse kuue kuu jooksul ettekirjutuses määratud tähtaja lõppemisest arvates.
- (5) Keeletunnistuse kehtetuks tunnistamise menetluse alustamisest teatab tasemeeksameid korraldava asutuse juht või tema poolt volitatud isik isikule kirjalikult posti teel tähtkirjaga või allkirja vastu.
- (6) Tasemeeksameid korraldava asutuse juht ei tee keeletunnistuse kehtetuks tunnistamise otsust varem kui 30 päeva möödumisel käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud teate saatmise päevast.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 6. Hariduse omandamine eesti ja võõrkeeles**

Riigiasutused ja kohalikud omavalitsused tagavad seaduses ettenähtud korras eestikeelse hariduse omandamise võimaluse kõigis neile kuuluvates õppeasutustes, samuti võõrkeelse hariduse omandamise võimaluse seaduses ettenähtud korras.

## **1<sup>1</sup>. peatükk RIIKLIK JÄRELEVALVE**

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 6<sup>1</sup>. Riikliku järelevalve teostaja**

- (1) Käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle teostab riiklikku järelevalvet Keeleinspeksioon (edaspidi inspeksioon).
- (2) Riikliku järelevalve prioriteedid igaks aastaks kehtestab haridus- ja teadusminister määrusega hiljemalt eelmise aasta 1. septembriks.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 6<sup>2</sup>. Inspeksiooni pädevus ning riiklikku järelevalvet teostava ametiisiku õigused ja kohustused**

- (1) Inspeksiooni pädevuses on kontrollida eesti keele ja võõrkeelte kasutamist, eesti keele oskuse ja eesti keele kasutamise nõuete täitmist seaduses ja seaduse alusel sätestatud valdkondades.
- (2) Keeleametnikul on õigus kontrollida:

- 1) ametliku keelekasutuse vastavust eesti kirjakeele normile;
  - 2) riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asjaajamiskeecele kehtestatud nõuete täitmist istungite pidamisel, dokumentide menetlemisel ja isikutega suhtlemisel;
  - 3) avalike teenistujate, töötajate ja füüsilisest isikutest ettevõtjate keeleoskusnõuete kehtestamist;
  - 4) võõrkeelte kasutamist tööalases suhtlemises ja informatsiooni edastamisel;
  - 5) avalike teenistujate, töötajate ja füüsilisest isikutest ettevõtjate eesti keele oskust ning suunata nõuetele mittevastava keeleoskusega avalik teenistuja või töötaja tasemeeksamil.
- (3) Oma ülesannete täitmisel on keeleametnikul õigus:
- 1) takistamatult kontrollida käesoleva seaduse ja teiste keeleoskust ning keelekasutust sätestavate õigusaktide nõuete täitmist;
  - 2) saada järelevalveks vajalikku teavet, tutvuda järelevalveks vajalike dokumentide või nende koopiatega ning saada nendest ärakirju või väljavõtteid;
  - 3) teha tasemeeksameid korraldava asutuse juhile ettepanek tunnistada avaliku teenistuja, töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja keeletunnistus kehtetuks käesoleva seaduse § 52 lõikes 4 kirjeldatud juhtumil;
  - 4) teha tööandjale ettepanek lõpetada töötajaga tööleping või teha avaliku teenistuja ametisse nimetamise õigust omavale isikule ettepanek vabastada avalik teenistuja ametikohalt, kui töötaja või avalik teenistuja ei oska eesti keelt nõutaval tasemel;
  - 5) teha riigiasutusele, kohaliku omavalitsuse asutusele, riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asutuse hallatavale asutusele, äriühingule, mittetulundusühingule, sihtasutusele või nende ametiisikutele või töötajatele ettekirjutusi käesoleva seadusega ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega sätestatud nõuete rikkumise lõpetamiseks ja edasiste rikkumiste ärahoidmiseks.
- (4) Keeleametnik on kohustatud oma tööülesannete täitmisel esitama ametitõendi.
- (5) Keeleametnik on kohustatud hoidma talle ametikohustuste täitmisel teatavaks saanud äri- ja kutsesaladusi ning muud juurdepääsupiiranguga teavet, kui seadus ei näe ette selle avaldamist.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

### § 6<sup>3</sup>. Ettekirjutus ja otsus

- (1) Ettekirjutuses märgitakse:
- 1) isiku nimi, kellele ettekirjutus on suunatud;
  - 2) õigusrikkumise asjaolude kirjeldus;
  - 3) õigusrikkumise lõpetamiseks vajalike toimingute tegemise kohustus;
  - 4) ettekirjutuse õiguslik alus;
  - 5) ettekirjutuse tegemise kuupäev;
  - 6) ettekirjutuse täitmise tähtaeg;
  - 7) ettekirjutuse teinud keeleametniku nimi, ametikoht ja allkiri;
  - 8) ettekirjutuse vaidlustamise tähtaeg ja kord;
  - 9) hoiatus käesoleva seaduse § -des 261–266 sätestatud meetmete ning asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud sunnivahendite rakendamise võimaluse kohta.
- (2) Ettekirjutuse täitmise tagamiseks võib järelevalveorgan rakendada sunniraha asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 10 000 krooni.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

## **2. peatükk**

### **Võõrkeelte kasutamine riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes**

**§ 7. Avalikele teenistujatele ja töötajatele esitatavad eesti keele valdamise ja kasutamise nõuded**  
Kohalikus omavalitsuses, kus eesti keele kõrval on sisemise asjaajamise keeleks vähemusrahvuse keel, peavad avalikud teenistujad ja töötajad valdama eesti keelt Vabariigi Valitsuse kehtestatud eesti keele valdamise ja kasutamise nõuete piires.

#### **§ 8. Asjaajamine võõrkeeles**

- (1) Kui riigiasutusele või kohalikule omavalitsusele esitatav avaldus, taotlus või muu dokument on võõrkeelne, on asutusel õigus nõuda dokumendi esitajalt dokumendi tõlget eesti keelde, välja arvatud käesoleva seaduse § -s 10 sätestatud juhul.
- (2) Kui riigiasutus või kohalik omavalitsus ei nõua kohe avalduse, taotluse või muu dokumendi tõlget eesti keelde, loetakse võõrkeelne dokument asutuse poolt vastuvõetuks.
- (3) Seaduses sätestatud juhtudel on riigiasutusel või kohalikul omavalitsusel õigus nõuda tõlke notariaalset kinnitamist. Kui nõutud tõlget ei esitata, võib riigiasutus või kohalik omavalitsus dokumendi tagastada või selle tõlkida esitaja nõusolekul ja kulul.
- (4) Eesti keelt mittevaldavad isikud võivad suulises suhtlemises riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse teenistujate ning töötajatega, samuti notari, kohtutäituri ja vandetõlgi büroos poolte kokkuleppel kasutada ka võõrkeelt, mida need teenistujad või töötajad oskavad. Kui kokkulepet ei saavutata, suheldakse tõlgi vahendusel ning kulud katab eesti keelt mittevaldav isik, kui seadusega ei sätestata teisiti.

#### **§ 9. Välissuhtluse keel**

Riigiasutustel ja kohalikel omavalitsustel ning nende avalikel teenistujatel ja töötajatel on õigus kasutada välissuhtluses mõlemale poolele sobivat keelt.

#### **§ 10. Vähemusrahvuse keele kasutamise õigus**

- (1) Omavalitsusüksuses, kus vähemalt pooled püsielanikud on vähemusrahvusest, on igalühel õigus saada vastava omavalitsusüksuse territooriumil tegutsevatelt riigiasutustelt ja vastavalt kohalikult omavalitsuselt ning nende ametiisikutelt vastuseid eesti keeles antavate kõrval ka selle vähemusrahvuse keeles.
- (2) Omavalitsusüksuse püsielanik on Eesti kodanik, alalist elamisõigust omav Euroopa Liidu kodanik või pikaajalise elamisloa alusel Eestis elav välismaalane, kelle püsiv elukoht, mille aadressiandmed on kantud Eesti rahvastikuregistrisse (edaspidi rahvastikuregister), asub vastavas vallas või linnas.
- (3) Vähemusrahvusest püsielanike osakaalu määramisel omavalitsusüksuses lähtutakse rahvastikuregistrisse kantud andmetest vastava aasta 1. jaanuari seisuga.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 11. Vähemusrahvuse keele kasutamine asjaajamiskeelena**

Omavalitsusüksuses, mille püsielanike enamiku keel ei ole eesti keel, võib kohaliku omavalitsuse sisemise asjaajamise keelena vastava kohaliku omavalitsuse volikogu ettepanekul ja Vabariigi Valitsuse otsusel kasutada eesti keele kõrval omavalitsusüksuse püsielanike enamiku moodustava vähemusrahvuse keelt.

## **§ 12. Kirjavahetuse keel**

Kohalikus omavalitsuses, kus eesti keele kõrval on sisemise asjaajamise keeleks vähemusrahvuse keel, toimub kirjavahetus riigiasutustega ja teiste kohalike omavalitsustega eesti keeles.

## **§ 13. Pitsatite, templete, kirjaplankide, kuulutuste, kutsete ja teadaannete keel**

- (1) Kohalikus omavalitsuses, kus eesti keele kõrval on sisemise asjaajamise keeleks vähemusrahvuse keel, peavad pitsatid, templid ja kirjaplankid olema eestikeelsed.
- (2) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes nimetatud kohalikus omavalitsuses peavad kutsed, kuulutused ja teadaanded olema eestikeelsed, millele kohalik omavalitsus võib lisada tõlke vastava vähemusrahvuse keelde.

# **3. peatükk**

## **Vähemusrahvuse keele kasutamine vähemusrahvuste kultuuriomavalitsustes**

### **§ 14. Vähemusrahvuse kultuuriomavalitsuse keel**

- (1) Vähemusrahvuse kultuuriomavalitsus võib sisemise asjaajamise keelena kasutada oma vähemusrahvuse keelt.
- (2) Kultuuriomavalitsuse suhtlemine nii riigiasutuste kui ka nende kohalike omavalitsustega, kus sama vähemusrahvuse keel pole sisemise asjaajamise keelena kasutusel, toimub eesti keeles.

### **§ 15. Vähemusrahvuse kultuuriomavalitsuse pitsatite, kirjaplankide, kuulutuste, teadaannete ja templete keel**

- (1) Vähemusrahvuse kultuuriomavalitsuse pitsatid peavad olema eestikeelsed.
- (2) Ametlikud kirjaplankid, kuulutused, teadaanded ja templid peavad olema eestikeelsed, millele kultuuriomavalitsus võib lisada tõlke vastava vähemusrahvuse keelde.

# **4. peatükk**

## **Keelte kasutamine muudes valdkondades**

### **§ 16. Tarbija õigus eestikeelsele teabele**

Kaupade ja teenuste tarbijal on õigus eestikeelsele teabele ja teenindamisele vastavuses tarbijakaitse seadusega.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

### **§ 17. Aruandluse keel**

Eestis registreeritud asutuste, äriühingute ja mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruandlus toimub eesti keeles seadustega ettenähtud korras.

**§ 18** [Kehtetu – RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

## **5. peatükk**

### **Nimed, nimetused ja teave**

#### **§ 19. Kohanime kirjutamine**

Kohanime kirjutamisel lähtutakse kohanimeseaduses sätestatust.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 20. Isikunime kirjutamine**

Isikunime kirjutamisel lähtutakse nimeseaduses sätestatust.

[RT I 2005, 1, 1 – jõust. 31.03.2005]

#### **§ 21. Asutuse, äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse või füüsilisest isikust ettevõtja pitsatid, templid ja kirjaplangid**

(1) [Välja jäetud]

(2) Eestis registreeritud asutuse, äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse või füüsilisest isikust ettevõtja pitsatid, templid ja kirjaplangid on eestikeelsed. Eestikeelsele tekstile võib asutus, äriühing, mittetulundusühing, sihtasutus või füüsilisest isikust ettevõtja lisada tõlke võõrkeelde.

#### **§ 22. Nime rahvusvaheline kuju**

(1) Eesti koha-, kodaniku, asja-, äriühingu, asutuse või mittetulundusühingu ja sihtasutuse nime rahvusvaheline ladinatäheline kuju on samane Eestis kasutatavaga.

(2) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes sätestatud nimede kirjutamisel muud tähestikku kasutavas keeles rakendatakse kirjakeele normides kehtestatud ümberkirjutusreegleid.

#### **§ 23. Teabekeel**

(1) Avalikud sildid, viidad, kuulutused, teadaanded ja reklaam on eestikeelsed, välja arvatud käesoleva seaduse § -des 13 ja 15 sätestatud juhtudel.

(2) Avaliku teabe eestikeelsele tekstile võib lisada eesti keele piirkondliku erikuju või tõlke võõrkeelde, kusjuures eestikeelne tekst peab olema esikohal ning ei tohi olla halvemini vaadeldav kui eesti keele piirkondlik erikuju või võõrkeelne tekst.

(3) Avalikel üritustel tagab korraldaja olulise võõrkeelse teabe teksti tõlke eesti keelde.

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

#### **§ 24. Riiklike registrimärkide keel**

Riiklike registrimärkide tähekombinatsioonid võivad sisaldada ainult ladina tähti.

#### **§ 25. Audiovisuaalse teose, televisiooni- ja raadiosaate ning reklaami võõrkeelse teksti tõlge**

(1) Audiovisuaalse teose (sealhulgas saate ja reklaami) avalikustamisel (sealhulgas edastamisel telejaama või kaabelvõrgu vahendusel), peab võõrkeelsele tekstile olema lisatud adekvaatne eestikeelne tõlge.

(2) Eestikeelset tõlget ei nõuta vahetult taasedastatavate saadete, keeleõppesaadete või omatoodetud võõrkeelsete uudiste diktoriteksti ja otsesaadete puhul.

(3) Eestikeelset tõlget ei nõuta võõrkeelsele kuulajale suunatud raadiosaadete puhul.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud eestikeelse tõlketa võõrkeelsete uudiste ja otsesaadete maht ei tohi ületada 10 protsenti nädala omatoodangu mahust.

## **§ 26. Riigikogu kui Eesti seadusandliku kogu nime kasutamine**

- (1) Riigikogu kui Eesti seadusandliku kogu nimi ei kuulu tõlkimisele.
- (2) Riigikogu kirjutatakse ladina tähestikku kasutavates võõrkeeltes samaselt eestikeelsega, muud tähestikku kasutavates keeltes vastavuses kirjakeele normides kehtestatud ümberkirjutusreeglitega.
- (3) Riigikogu kui Eesti seadusandliku kogu nime asemel või täiendina võib kasutada mitteametliku nimetusena mõistet "parlament" nii eesti keeles kui ka võõrkeeltes.

## **5<sup>1</sup>. peatükk Vastutus**

### **§ 26<sup>1</sup>. Eesti keele kasutamise nõuete rikkumine**

- (1) Eesti keele kasutamise nõuete eiramise eest riigiasutuse, avalik-õigusliku juriidilise isiku ja tema asutuse, kohaliku omavalitsuse või nende hallatavate asutuste, äriühingu, mittetulundusühingu või sihtasutuse asjaajamises, kirjavahetuses, aruandluses, isikutega suhtlemises või töötajatele tööalase teabe edastamisel, samuti pitsatitel, templitel või kirjalankidel – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.
- (2) Sama teo eest, kui see on toime pandud vähemalt teist korda, – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.
- (3) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 40 000 krooni.

### **§ 26<sup>2</sup>. Keelenõuete rikkumine meedias**

- (1) Võõrkeelse audiovisuaalse teose, raadio- või telejaamade võõrkeelsete saadete või avalikkusele suunatud rahvusvaheliste ürituste edastamisel eestikeelse tõlke puudumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.
- (2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 50 000 krooni.

### **§ 26<sup>3</sup>. Keelenõuete rikkumine Eesti kaitsejõududes**

Keelenõuete rikkumise eest Eesti kaitsejõududes – karistatakse rahatrahviga kuni 100 trahviühikut.

### **§ 26<sup>4</sup>. Keeleoskusnõuete rikkumine**

Tööandja poolt töötaja suhtes keeleoskusnõuete rakendamata jätmise, samuti avaliku teenistuja või töötaja poolt keeleoskusnõuete eiramise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.

### **§ 26<sup>5</sup>. Eesti keele kasutamise nõude ja kirjakeele normi rikkumine**

- (1) Avalikul sildil, viidal, kuulutusel, teadaandes või reklaamis eesti keele kasutamise nõude eiramise, samuti ametlikus keelekasutuses või nimede ümberkirjutuses eesti kirjakeele normi rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.
- (2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 20 000 krooni.

**§ 26<sup>6</sup>. Eesti keele kasutamise nõuete rikkumine tarbijate teenindamisel**

- (1) Eesti keele kasutamise nõuete rikkumise eest tarbija teenindamisel ja eestikeelse märgistuse või kasutusjuhendi puudumise eest kaupadel – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.
- (2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 40 000 krooni.

**§ 26<sup>7</sup>. Menetlus**

- (1) Käesoleva seaduse § -des 261–266 sätestatud väärtegadele kohaldatakse karistusseadustiku (RT I 2001, 61, 364) üldosa ja väärteomenetluse seadustiku (RT I 2002, 50, 313) sätteid.
- (2) Käesoleva seaduse § -des 261–266 sätestatud väärtegade kohtuväline menetleja on Keeleinspeksioon.

**6. peatükk**  
**Lõppsätted**

§-d 27–28 [Kehtetud – RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

§ 28<sup>1</sup> [Kehtetu – RT I 2003, 82, 551 – jõust. 1.01.2004]

§ 28<sup>2</sup> [Kehtetu – RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

**§ 28<sup>3</sup>. Riiklik programm venekeelse kooli integreerimiseks Eesti haridussüsteemi**

Vabariigi Valitsus käivitab 2007. aastast riikliku programmi venekeelse kooli, sealhulgas koolieelsete lasteasutuste integreerimiseks Eesti haridussüsteemi. Nimetatud programm hõlmab ka õpetajakoolitust.»

[RT I 2007, 17, 82 – jõust. 1.03.2007]

§-d 29–30 [Käesolevast tekstist välja jäetud]